

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

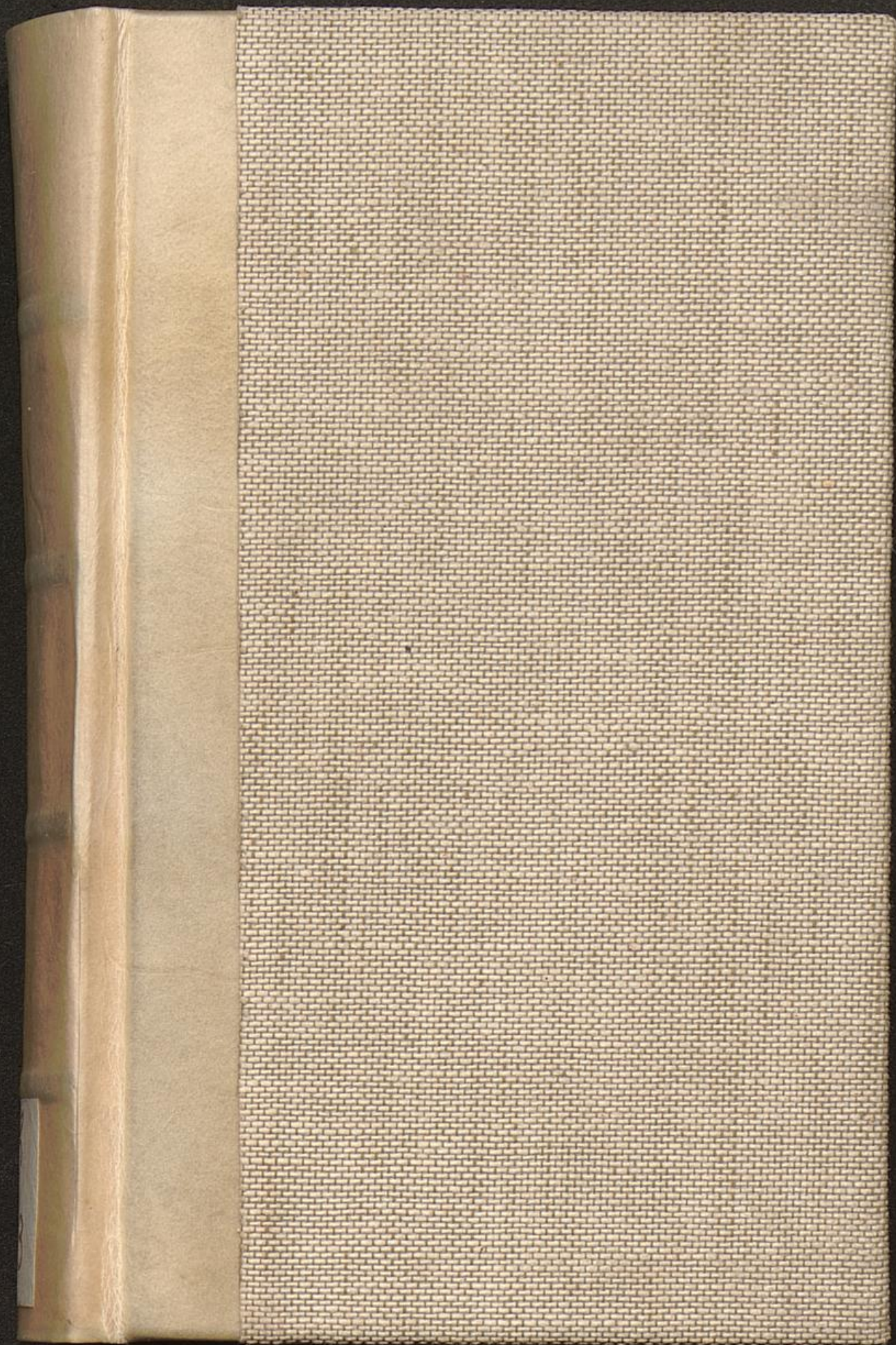
**Clavdii Britonij Hedui, de vera Ecclesiae Constituendae
ratione, ad Patres in Concilio Tridentino Liber**

Briton, Claude

[Köln], 1564

VD16 B 8341

urn:nbn:de:hbz:466:1-34308

Th. 6003.

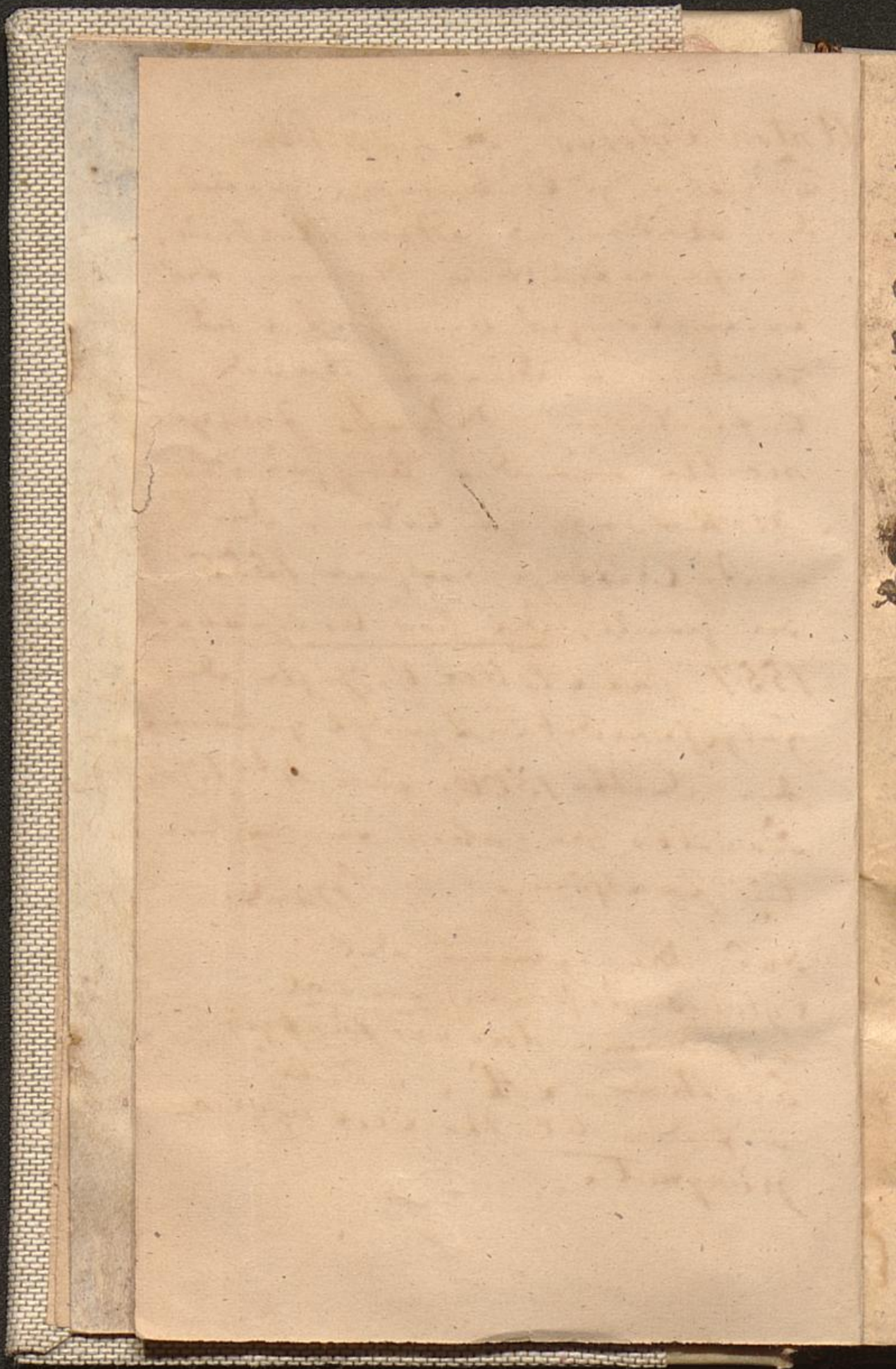
F III
6

Huic libro insunt
Imagines mortis
L. parvus

Anton Sylvius, ein geschickter
Kupferstecher zu Aachen, ergriff
die Gelegenheit mit Hans Holbein,
welcher unter dem Namen des
Kupferstechers bemerkt wird,
zu ihm in diesem Lande
besonders die Werke Imagin
mortis für die Kupferstecher
Birkmann zu Köln. In
seinem Kupferstich von 1555
die gleiche, die für Antiquitäten
1557 hat Heller Kupferstich des
Kupferstechers nicht gekannt,
die Mitte 1566. Eine 4te folgte
Franco von, oben eingeschrieben
Lij postquam. Bred.

Das Manuskript des
Sylvius steht mir einmal
auf. Dieser drei und fünfzig
Blätter, A, unvollständig
mit dem Blatt Ecc appro-
pinquat.

F III
6

CLAVDII BRI-
tonij Hedui, de vera Eccle-
fiæ Constituendæ ratio-
ne, ad Patres in Con-
cilio Tridenti-
no Liber.

EXCVDEBATVR
ANNO 1564.

Ioſam Geſauer 5 III

2

T Y P O G R A P H V S, S T V-
D I O S I S C O N C O R D I Æ I N E C-
c l e s i a, f a c t i o n u m o p i n i o n u m q u e
m o t i b u s c o n c u s s a, p r o-
m o u e n d æ.

Veniam admodum in summa tem-
pestate, nos, quantum quisq; cū
corpore tum animo valemus,
id omne vnā omnes, ne nauis
naufragiū faciat, vltro necessa-
rioque præstamus: ita, qui Reli-
gionem à tot sæuis fluctib. vniuersam modò con-
cuti conspiciunt, ij certè, si pietatem verè colunt,
non sine graui dolore, multisque lachrymis, in eā
ipsam intuentur. Quare, quoad possunt, eos opē-
ram dare conuenit: ne quid ea detrimenti capiat.
Cur id enim, quæso, quod in nauis necessitas ex-
torfit, hoc ipsum, in Ecclesia Christiana, tum ciui-
li Republica, pietas non vrgeret? Et vt verò, non
vnius, sed varij generis homines, nauis vehit: ita,
omnibus cuiuscunque conditionis, viris ac fœmi-
nis, constat egregius iste Christianorum cœtus.
Quid? Annon, omnes omnium nationum homi-
nes, Christus ille Dux noster, rector, ac seruator,
ad se venire iubet? omnesne accersit? Neminem,
equidem, excepit. Tum igitur cū nauis vehe-
mēti tempestate percellitur: nos, qui in ea versa-
mur, eius rimas, ne perfluat, cōmunis salutis caus-
sa, diligenter obturamus, aquam procellosam ex-
haurimus, dissolutas tabulas coniungimus, hiat-

PREFATIO.

tes committimus, cæteri, cætera nauis vitia facimus. Gubernator autem omnia perficit, ne ventorum rapido furori, liberam permittat. Nam quid eò fieri velit, ipse nautis imperat. Hi ergo, ex eius iussu, vela ventis temperare student, hi contrahunt, pòst, vti res poscit, latè protendunt, deniq, attollunt, ea submittunt, mutant. At verò, quis tum, ibi, suum qualecūque munus, qua parte fuerit necesse, libenter promptusque non obit: tanta profecto contentione quisque conficit, vt immanibus æstuum voraginibus, par remorum robur opponamus. magister ille igitur, in alta puppi stans, rectum clauum tenet, vniuersum cursum, ab obseruatis cæli ventorumque regionibus, ad pyxidem ex Magnete Cynosuram perpetuo spectate, moderatur: quo nauim, in felicem portum, curæ plenus, tuto dirigat. Ad hunc modum, qui neruis omnibus enitentur: vt hanc Euangelicam Petri Apostolorum Coryphæi nauiculam, qua nos, non in terrenum aliquem portum, sed in cælum, vnica nauigamus, ac vehimur, sibi tutandam, & à diris seditiosarum opinionum procellis vindicandam esse, statuerunt: næ illi scilicet, bene de Ecclesia Dei mereri, iure meritoq; iudicantur Ecclesiam nauim non comparem, in qua Magister sit, Episcopus? Nautæ, Clerici? Vectores Populus esse censeantur? Sed & quemadmodum non omnes animi ad eam rem necessarias dotes, in vnum hominem Deus Opt. Max. contulit, sed certos certis tantum, vt plurimum insigniuit: qui cūque porrò sumus, nos omnes, quæ quisque virtute potissimum præstat, oportet, vt auertendo nauis periculo, illi, necessariam operam suam mu-

tuò

PREFATIO.

tuò tribuant: nos etiam, Ecclesiæ, ne naufragium faciat, confirmandæ, si pietatis studio tenemur, summum laborem impertiri. Quam ob rem: qui prudentia, doctrina, & auctoritate, cæteris antecel- lunt, maximè, in eam solam curam atque cogita- tionem, incumbere debebunt Longè quippe pul- cherrimum fuerit, rem præclaram atque diuinã, in aureum antiquum suum seculum ac statum, ab eis & ad summam Dei laudem, cuius beneficio illustres illas dotes sunt consecuti, & ad Ecclesiæ conseruationem, & ad vtilitatem Reip. perpetuam restitui. Quo fit: vt nec honorum neque opum cõ- traria spes quemquam ab hoc instituto, nisi virũ qui sit in Deum ipsum ingratus, sanè deterrere, vel dehortari, possit. Si nos enim cunctas diuitias subleuandæ nauis gratia, in illa tempestate, quò corporis hanc vitam seruemus, in mare iacimus: quantò magis vtiliùs futurum est, quantò hone- stiùs, earum, fluxæ enim sunt, permutatione, vel etiam interitu, cælestem illam opulentam patriã immortalemque vitam, comparare? Qua in re, re- formandæ nimirum Religionis, & conciliandis vtrisque animis, dolendum est profectò, parùm ab ijs qui multa piè cupiunt, posse: eos verò, qui plurimum possint, nihil omnino certè velle, vel audere. Enimuero tamen: vt Deum, in cæteris humana prouidètia desperatis rebus difficilimis, quosdam Heroas excitasse videmus, qui eas hume- ris sustinerent, & quorum virtute, cælesti quodã auxilio, procurerentur, absoluerenturque: ita quo- que nobis, hoc tempore, is, nostræ tempestatu mi- fertus, quosdam excellentis ingenij viros diuini- tus impulit, qui rectam viam indicarent, & quorũ

PRAEFATIO.

recto clauo, in tantis opinionum mutuis telis sese confodentium æstibus, nos tuti inter Scyllam & Charybdim, nauigaremus. Hi enim, vnicum sibi diuinæ Charitatis scopum, veritatis & concordiae Christianæ studium, proponentes, multisequidem exantlatis ad id laboribus, proculque semotis partium adfectibus, ex Prophetis Apostolicisque libris, antiquis Concilijs, Sanctorumque Patrum institutis & commentarijs, ea, quæ pertinent ad fidei nostræ, de controuersis præsertim rebus, sententias, quas, τὰ δόγματα vocamus discussissent: cœperuntque, in ijs, prauam intelligentiam, quodammodo, ex antiquæ ad hanc nostræ Ecclesiæ perpetuo consensu, repurgare. Quibus se Comites alij iunxere, qui doctrinam morum formare, vel aliquantum saltem expolire, tentarunt. Cæteri, ea quæ necessariam *ἰεραρχίαν* constituent, explicarunt. Quæ quidem omnia, non mediocri cum modestia scripserunt, ne quem omnino læsisse viderentur. Verum tamen, minimè quidam defuere, qui, quos optimos viros imitari vel nolunt, vel nequeant, ipsi, clam, nulla nisi fortassis odij inuidiæque causa, nescio quibus ineptis susurris conuellunt. Quorum importunitas, magis faces alijs etiam cordatis, subministrat, quàm ea ratione, quos excitant ignes ipsi, eos extinguant, aut extinguere velle iudicentur. Dicam ego, fremant licet, quod sentio, Qui præsentis Ecclesiæ faciem penitus introspicunt, facile depræhendunt: esse quædam, in quibus rigorem illum moderari, nos oportet: alia quoque, neque pauca, in quibus, seuerior discipli-

PRAEFATIO.

4

na requiritur: quædam, quæ tolli prorsus: nonnulla, quæ ex puriore vetere Ecclesia, & Patribus sanctissimis, præterea addi, vel potius, nostra negligentia quæ sunt antiquata, in usum reuocari, deceat. Quod nisi statim, vel breui paulatim, præstetur, non video, quin reliqua, quæ nos velis ac remis defendimus, ea omnia, exulceratis nonnullorum clarorum vtriusque factionis virorum animis, maximum discrimen, id quod Deus auertat, proculdubio subeant. ITAQVE prudenter admodum, quinimmo præclare, Christianè, pieq; faciunt: qui, quo calamitatibus huiusmodi, morbisq; medeantur, quascunque rationes incunt: non enim, adeo crudele religionis dissidium, concordia componatur: impiè flagitioseq; qui, ne hoc accidat, impediunt. Nam si tantum potest in hominum animis, semel concepta Religio, quantum integro superiore proximo biennio, nobis re ipsa, non obscuris signis testatum Gallia reliquit: vt vel Filius Patrem, Pater Filium, Vxor maritum, Maritus vxorem, alij cognatos, ad fines & amicos, vti scilicet, vnus alterum religionis genus, alij prætulit, reliquerint: neque plebs modo in agris, sed omnes prope Ciuitates, vniuersa fere factionis vtriusque Nobilitas Regis sui iussa contempserit: quid? patria iura, Leges, Edicta prosciderint, proculcarint, opesq; suas omnes, vitam qua nihil ipsis sanè carius, alacres profuderint: mutuas immanesq; cædes exercuerint: denique ciuilibus huiusmodi cruentisq; bellis effecerint vt Christianissimum illud Regnum, florens & antiquum illud Regnum, turpissimæ omnium prædæ pateret: atque penitus externis hostibus occu-

A 4 pandum,

PREFATIO.

pandum, præberetur exponereturque: numquid tandem alijs prouincijs, cum ita non reformata Religio certamen eis inuehet & inferet, idē contingere posse, negabimus? Ne nos, amabo te, nimia nostri ipsius amoris cæcitate fallamus: sed ad eō recentī memoria repetamus, à rigidis illis, tātorum motuū & tragœdiarum causas, profluxisse: eos primū initia, deinde progressus (quorum tā tristes sint exitus) & animasse per quā imprudenter, & armasse. QVARE CLAVDIVS BRITONIVS HEDVVS, qui hanc tempestuosam nauim quoq; conscēdit, qui sœuæ huius crudelitatis spectator fuit: & cuius oculis, vt & vniuerso Orbi, ac nobis, præsens adhuc obuersatur, infelix ac plane miserabilis ille rerū status: existimauit, vtilem operā se ciuibus suis totiq; nobili patriæ, nauaturum: si rationes, partim, ex multo ciuiliū rerum vsu, partim, ex media Philosophia, ac Theologis, in lucem proferret. conciliandis, tot perniciosiss. à miserè dissecta Religione, turbis. Quēlibrum, quoniā nostris hominibus vtilem commodumq; propter multa, iudicauit: ego qui prædicare viroꝝ illustrium conatus, pro mea virili, vti nimirum studeo, ita debeo, eos precipuè, quibus perpurgari contaminata Religio, aut ea perturbata componi, vel Respublica melius constitui, posse videatur: ne officio deessem meo, cum primū ediiussi. Quidquid igitur Britonius Gallos suos, siue Magistrī, siue Consultoris personam induens, admonet vel hortatur: id tibi verò totum, tu Germane, tu Belga, qui es in eadem nauī, scriptum esse putata.

Vale.

CLAV.

CLAVDII BRITONII
HEDVI DE VERA ECCLESIAE
Constituendæ ratione
ad Patres in Conci-
lio Tridentino
liber.

Ogitanti mihi, et calamitates istas quibus Respublica Christiana miserè hoc tempore affligitur, memoria repetenti: multa sæpe occurrere solēt Patres quæ præter dolorem quem summum mihi semper adferunt, animum quoq; nonnunquam deliberando distrahant, & ancipitem curâ cogitandi inducant. Reputās enim mecum quanto hæctenus opere laboratum sit in Ecclesia Dei repurganda, tranquillitateque ac pace in ea constituenda, & quàm exiguum, vel potius nullu eius rei fructū sentiamus: sæpe in eam opinionem sententiãq; deducor vt omnia consilia humana consumpta existimem, nec aliud apud mortales restare, quàm vt ad vnius Dei auxilium confugiamus, in eoque precando spes opesq; nostras omnes collocemus. Quam quidem sententi-

A 5 am

DE VERA ECCLESIAE

am meam etiam confirmat, quod cum vitæ & morum tanta vbiq; sit corruptio, tanta peruersitas opinionum, vt neque vera salubriaq; remedia admittamus, neq; vitia amplius pati possimus: nihil aliud superesse videatur (nisi Deus properè nos respiciat) quàm vt mutuis vulneribus confecti pereamus, & quod ipsis Iudæis contigit, vera perfectaque Christi Religio, propter peccata nostra à nobis auferatur. In diuersam sententiam deducor, cum superiorum temporum calamitates mecum expendens, eas cum temporibus nostris subinde compono. Quod cum facio, non vsque adeo res Christiana deplorata, aut in angustum redacta videtur, vt in totum absumpta salus sit, & non eius restituendæ spes aliqua supersit, dummodo veris remedijs vtamur. Replicans enim memoriam veterum Patrum, quorum virtus & infracti animi celsitudo tum maximè emicuit, cum maximis in periculis versarentur: Idem nobis faciendum, nec tam malis cedendum quàm contra audacius eundem censeo. In qua re si minus imitatione tantam virtutis præstantiam quanta in Patribus fuit consequi possimus; illud certè præstare debemus, vt voluntate quàm proximè accedamus, nec vllomō

modo committere, vt in his extremis malis laborantis Ecclesiæ, vel segnius pugnasse, vel, quod turpius est, stationem deseruisse videamur. Quam quidem sententiam Patres, quoniam repudiata superiore vos re ipsa probare ostenditis, eaque de causa conuenistis vt rebus afflictis opem feratis. Primùm vobis gratias habeo atque ago, quòd de Republica non desperatis, deinde si qui sunt alij qui & ipsi opis aliquid aut consilij adferre posse videantur: eos magnopere moneo atque hortor vt siue coram adesse velint, siue scriptis factisue suis rem Christianam iuuare, ad vos se recipiant & ad vestras, rationes adiungant.

Quorum equidem voluntatem ac studium, tametsi omnibus rebus quæ huc pertineant ipsi abundatis, minimè tamen vobis in hac orbitate Reipublicæ asperandum aut refutandum censeo, non solum quia incertum est per quem fortasse DEVS Ecclesiæ succurrere velit, qui sæpe humiles & abiectos homines ad res magnas gerendas excitauit, verùm etiam quia in extremis huiusce periculis & quasi communis patriæ incendio, non debet non gratissimum
eorum

DE VERA ECCLESIAE

eorum esse studium, qui pro communi bono vltro se offerunt, & ad flammam restinguendam accurrunt. Quos quidē ipse quoque pro virili parte secutus, hos de vera ratione constituendæ Ecclesiæ commentarios conscripsi, opusculum rude sanè & imperitum, sed fide tamen vt spero plenum, nec alia de causa quàm amore Religionis & Ecclesiæ susceptum. Quod quidem Patres ad vos scriptum, non in eam partem accipi velim, quasi aut vos docēdos aut officij admonendos censeam, non enim ea instituti est ratio; sed hoc tantum volo, vt si quid Deus in mentem misisse videatur, quod à recta ratione non sit alienum, id vos, quorum iudicio cuncta subiecta esse volo, excerpere, & ad communem vsum accommodare possitis: sin rerò minùs: vt huius saltem studij voluntatisque meæ testificationem apud vos edam. eamque his literis consignatam relinquā. Orans ante oīa Deū opt. maximū vt dū his meditandis elucubrandisque incumbō, mentem & cogitationes ita dirigere, tenebrasque meas ita illuminare velit, vt quæ vera & recta & cum ipsius voluntate coniuncta sunt, & ad Religionem & Ecclesiam constituendam accommodata, animo concipiā, eaque literis ita prodam, vt & à vobis rectè percipere

CONSTITVEND. RATIONE.

percipi, & ad Rempubicam Christianam cō
ponendam adiuumentum aliquod adferre
possint. Quoniam autem totus sermo de ve
ra ratione Ecclesiæ constituendæ futurus
est, primùm exponam quidnam causæ esse
existimem, quo minus quæ hæctenus ei rei
adhibita fuere remedia, profuerint, Quo pa
refacto, facilius erit aditus ad ea percipiën
da quæ reuera adhibere oportet, de quibus
secundo loco explicabo.

Ac de superiore quidem. Qui medicinæ
faciendæ artem exercent, in magno vitio po
nunt, si quis lippienti oculos quidem inuna
gat, cerebrum autem vnde malum ipsum in
oculos delabitur negligat. Negant enim vlla
ratione fieri posse, vt quàm diu cerebrū ma
le habeat, oculorum lippitudo depellatur.
Idem de his quoque statuunt qui morbo va
rio & multiplici, qui plures diuersos dolo
res excitat, medicinam adhibēt simplicem,
& vni tantùm generi doloris leniendō mi
nuendōue, non autem vniuerso exhaurien
do conueniat. Aiunt quippe hac ratione effi
ci vt non modò alij dolores irritentur, sed
& ille ipse cui medicina adhibita est, aliorū
societate & contagione exulceretur. Sed
quorsum ista? huc nimirum vt huius nostri
temporis non dissimilem rationem esse ostē
dam.

DE VERA ECCLESIAE

dam. Nam vt simpliciter breuiterq; dicam, quod post tot quæfita remedia Ecclesiæ repurgandę, nullam tamē sentimus alleuationem malorum, sed contra quæ confanuisse nonnunquam videntur, continuò recrudescunt, & maiores quàm ante turbas edunt, id nulla re alia, mea quidem sententia accidit, quàm quòd vni tantùm malo Ecclesiæ curādo intenti, alterum ex quo illud oritur hætenus reliquimus incuratum, quodque illi ipsi cui curando intenti fuimus, & perse varium & multiplex est, non omnia quæ oportet remedia curauimus applicanda.

Quid ita? Dicam si prius capita ipsa malorum quæ versantur in Ecclesia, & fundamenta ipsa Reipublicæ nostræ labefactant, breuiter strictimque percurrero. Nam cum omnia vitia morbi que animi vel vitæ sint ac morum, vel rationis & intelligentiæ. Primùm de morum vitæ que corruptione non solum plebis, sed & ipsorum principum Ecclesiæ, in quibus maximè fides & religio esse deberet, nemo (credo) est qui ambigat. Etenim multi ex ijs (nam bonos semper excipio) luxu & ambitione perditī habēdi que cupiditate inflammati, cum alijs exemplum vitæ & continentiæ esse deberēt, ita viuūt, ita se gerunt, ita oēs actiones suas (quod bona venia dicatur)

CONSTITVEND. RATIONE. §

dicatur) instituunt, vt Ecclesiasticas opes & honores non aliam ad rem comparatas esse dicas, quàm vt inde libidines suas illi expleant, omne genus suauitatum conquirant, hę redes locupletent, honores plusquam Diuinos, & quales post hominēs natos in nullo Rege aut principe vlla vnquā vidit ætas, sibi assument. Quibus rebus astricti primùm legem Dei ipsumque Euangelium sui emolumentum causa produnt, & quos tueri deberēt homines desertos esse patiuntur. Deinde sacrosanctos canones, quibus tamen solis nituntur, violant & perrumpunt, & quos rerū Ecclesiasticarum fructus decem aut viginti homines castos & pios capere oporteret, illi soli, non dico inepti, & ad nullam partem vtilis, quiq; nihil in Ecclesiam conferunt studij, nihil operæ, nihil facultatum, sed quod longè indignius est impuri nonnunquam & scelerati, omniq; genere flagitiorum cooperiti intercipiunt, & in rem suam conuertunt. Atque hæc quidem cum faciunt, non pudet, non agnoscunt peccatum, non erubescunt, sed quasi re bene gesta, etiam auctoritatem Ecclesiæ factis suis prætendunt, quasi verò ad auaritiã ambitionē cæterisq; turpissimæ animi labe excusandas ea quodquã possit,

aut

DE VERA ECCLESIAE

aut quod vix semel aut iterum in omni memoria magnis Reipub. temporibus, & necessitate exigente contigit, id passim, & ubique & sine vlllo discrimine imitari, & ad exemplum trahere liceat. Enimvero in his rebus omnibus, non illud modò videndū est quid possumus, sed an id quod possumus, etiam liceat, & id quod licet etiam expediat & honestum sit. Nam ea prima mali est labe, inquit Athanasius, cū non ad id quod recte possumus, sed ad id solū quod possumus respicimus, eoque vitæ nostræ actiones dirigimus, hinc enim multi olim extiterunt, & adhuc existunt quotidie non pauci, qui ad ea quæ concupierunt adipiscenda, & quem opinionis errore principatum sibi finxerunt, constabiliendum, non dico canonum sacrosancta scita perrumpere, & Christianā Rempublicam; mille turbis bellorum & litium inuoluere, non verentur, sed ne ad cumulum malorum quidquam reliqui faciant, etiā ipsam veram Religionem & disciplinā Ecclesiasticam, ad salutem datam, & qua sola res Christiana semper stetit, ad perniciem & pestem, turpeque lucrum suum conuertere audeant, relictis que veris studijs pietatis, ad eas res & actiones homines inclinare, & ad solam rem augendam constabiliendamque sunt

CONSTITVENS. RATIONE.

9

sunt accommodatæ. Quod quidem cùm fit, nã puram Christi doctrinam & religionem quasi sub fermento Phariseorum, paulatim obsolescere & occidere necesse est, exoriri autem & florere noua commenta & superstitiones, quæ & à vero Dei cultu nos retrahant, & ad nescio quas obscuras rerum vmbas deducant. Quod quidem an aliquando factum sit, ijs cogitandum relinquo, qui modò paululum mecum in memoriam redire, & superiorum temporum res gestas recordari velint. Iam de vitijs rationis & intelligentiæ, hæc non aliunde ferè oriuntur quàm ex supradictis vitijs vitæ ac morum. At quò pacto? Homines callidi & ingeniosi, & non tam commutandarum quàm euertendarum rerum cupidi, considerantes fucum sibi fieri, & prætextu religionis, non aliud quàm opes & potentiam quæri, veram autem religionem tenebris obduci, his rebus commoti, occasionem arripiunt, qua specie quadã falsæ religionis, q̃ peruersè veram imitatur, hæc in vulgus spargunt. Qua quidem re multorum continuò studia consequuntur, qui vel odio vitiorum, aut Ecclesiasticorum hominum, vel amore rectæ doctrinæ, quam præ se ferunt, ad eos vltro se adiungunt.

Quorum sanè factum non solùm non reprehendens

B henders

DE VERA ECCLESIAE

hendendum, sed & laude dignum esset, si intra veros cancellos reprehendorum vitiorum consisterent, & non extra modum, ultraque casam, quod dicitur prodirent, Sed ita res est, In vitium ducit culpæ fuga si caret arte. Populus semel imbutus suspicionem vitiorum antistitum & præfulum Ecclesiæ, non satis habet de ipsis malè existimare, vitiaque eorum & malefacta odisse, sed prope hominum peccata, ordinem etiã ipsum Ecclesiasticum in invidiam & contemptum adducit, qui sanè primus est error minimè ferendus, non aliter atque si magistratum è Republica tollendum quis existimet, propterea quod inter eos qui magistratum gerunt, nonnulli homines improbi eoque munere indigni reperiuntur, hunc errorem cõsequitur alius haud paulò grauior, nam quemadmodum Cæcias nubes ita errorerorem trahit, non contenti homines imperiti, quibus vt ille ait, nihil est iniustius, præsentem statum ordinemque Ecclesiæ cõtemnere, ex nostrorum hominum moribus & ingenijs eos indicant qui superioribus temporibus fuere, & sanguinem suum, pro Christo profundentes, hanc nobis formam descriptionemque Ecclesiæ reliquere. Quam quidem cum non à Christo & Apo-
sto-

stolis profectam esse statuunt, sed ad auaritia-
 m & ambitionem Ecclesiasticorum con-
 stitutam: postquam ab ea recedunt, & aucto-
 ritatem Patrum reijciunt, in mille milleque
 errores deducuntur. Alij enim odio præsen-
 tium morum ac temporum, ritus & cæremonias
 Ecclesiasticas abijcientes, quibus solis
 vera Religio in populo, qui rudis & imper-
 fectus est, retinetur: Dum ruptis vinculis fi-
 dei veram rationem Religionis vitæque ac
 morum nullam ineunt nihilque amplius, p-
 sano agunt, tandem efferantur, & quasi im-
 manes euadunt, nec ferè alio quam vt alie-
 nis bonis manus adferunt, eaque sibi diripi-
 ant, intendunt. Alij scripta & monumenta
 Patrum pro nihilo ducentes, dum nihil ali-
 ud quam vnus sacræ scripturæ lectionem,
 sine vlla interpretatione veteris Ecclesiæ, ad-
 mittunt, inflati varijs opinionibus, monstra
 quædam nouarum Religionum inducunt,
 & pro suo quisq; sensu, opinionis errore la-
 psi, confingunt. Quæ quidem postquã incre-
 brescunt, equidem veram puramq; Christi
 Religionem, non modò obscurari, sed quæ-
 admodum per Saducæorū falsam doctrinã
 fiebat, penitus obrui & extinguere necesse est,
 qui sanè (quod & vetera exēpla docēt) exi-
 tus ferè est hominū malorū, q̄ vitio rationis

DE VERA ECCLESIAE

& intelligentiæ concipiuntur, perniciosior quidem, sed tamen haud dissimilis superiori, quam ex vitio morum existere diximus, tametsi ex dissimilibus principijs ferantur. Tam verò ex his duabus pestibus, exoritur tertia, haud scio an vtraque capitalior, & magis perniciosa. Ea autem est, quòd quæ vna vel maximè deberet esse Ecclesia, his rebus diuersas in partes factionesque distrahitur. Quarum quidem studia cum certo animi iudicio, ac modo nulli, perpauci autem aliquo sequantur, plerique omnes non ratione & intelligentia, sed temeritate quadam & repentino quasi vento impetu animi incitati eo deferuntur. Quo delati, non hoc quærunt quid verum sit, quid falsum, quid uerè apud illos rectum apud hos prauum (nam vtrinque & bona sunt & mala) sed hoc solùm spectant, ut in eo perstant, & quas semel partes tuendas susceperint, eas in omnibus & per omnia quo iure quauè iniuria defendant, nec partem ullam boni & æqui admittant. Hinc implacabile illud odium, hinc cædes, hinc incædia hinc direptiones honorum, hinc mortes quæ vtrinque intentantur, hinc etiam acerbissimæ illæ odiosissimæque contentiones, quæ tamen si proprius aspiciantur, non tam rerum quàm verborum pugnae sunt, & post omnia
dispu-

disputata in minutas quasdam, easque minimè necessarias quæstiunculas euadunt, quas equidem vir bonus & verè pius indignas iudicet, vt earum causa vel tria verba commutentur, tantum abest vt grauiores contentiones, quales hodie videmus grauissimas, ea de re suscipi debeant. Quod videns Constantinus Imperator, scribens ad Alexandrū Alexandriæ Episcopum, & Arrium presbyterum, quorum tum contentio inimicitijs incensa gliscere cœperat, prudenter vtrunque monet, primùm ne de rebus ociosis & ad beatam vitam non necessarijs contentio sè disputetur. Deinde si id fortè impetrari nequeat, ne ipsorum parietes & scholarum spatia controuersia exeat, & in vulgus erumpat, quod si nec hoc integrum sit, ne saltem propter res tantillas, ecclesiæ pacem ac concordiam turbare velint. Hæc cum ita se habeant, & tria sint potissimi genera vitiorum quæ Christianam Rempublicam hoc tempore infestent, morum vnum, opinionum alterum, & tertium factionū: age videamus quidnam causæ sit quo minus remedia hætenus adhibita profuerunt, Id enim proposueramus explicandum. Et quidem si verum est quod supra demonstrauimus, corpore pluribus morbis affecto, qui alij ex alijs nascū-

B 3 tur,

DE VERA ECCLESIAE

tur, non satis esse vni morbo medicinam adhibere, nisi alij simul curent, nihil sanè mirum est, in tot malis & vulneribus laborantis Ecclesiæ, nihil profuisse curationes hactenus adhibitas, quæ vni tantùm malo medendo quoquo modo fuere accommodatæ. Quid ita verò? Quoniam solis prauis opinionibus tollendis intenti, malos mores tam Ecclesiasticorum quàm prophanorum hominum, non solùm incuratos reliquimus, sed si verè dicendum est, etiam fouimus & auximus, Nam quòd populus ab auctoritate Ecclesiæ recedens, in prauas illas perniciosas que opiniones erroresque incidit, non alia re verius contingit, vt modò ostendimus, quàm quòd partim offensi ambitione, luxuria, auaritia Ecclesiasticorum, ad quosuis potius quàm ad eorum doctrinam se confert, partim verò à pastoribus illis suis neglectus non potest non lupis esse expositus, & ab ijs deuorari. Et ideò vt ad prauas opiniones sectasque tollendas, omnia tentes, nihil non moliaris, cuncta sursum ac deorsum voluas, nec quicquam omittas, quod ad eam rem quoquo modo facere videatur, quãdiu mala exēpla Ecclesiasticorū nō auferas, negligētiamque eorum non corrigas, aut vehementer erro, aut nihilo plus agas quã si lippi oculos

inungas, capiti autem, vnde malum ipsum
 quotidie oritur & in oculos influit, nullam
 medicinam adhibeas. Atqui in Cathedra
 Moyſi ſedēt (inquies) Scribę & Phariſæi, quę
 cunque præceperint vobis, facite, facta autē
 eorum nolite imitari. Audio, nec eſt verò de
 nihilo quod dicis. Nam ex hominum vitijs
 res ipſas metiri nequaquam fas eſt, ſed ama-
 bo te, poſtquam tuo vitio tuaque negligē-
 tia, populus rerum imperitus, ſemel ruere, &
 cuius vitam deſpicit eius quoque doctrinā
 contemnere cœpit, dic mihi quomodo tu
 finem illi ſtatues, & errori ſemel concepto
 modum pones? Enim verò vt ab alijs viris
 bonis & integris non male dicatur, ex homi-
 num prauis moribus res ipſas non eſſe æſti-
 mandas, abs te certè hæc vox audiri & ferri
 non debet, qui horum es cauſa malorum, &
 de cuius manu Deus repetet animas eorum
 qui tibi commiſſi, tuo vitio & negligentia
 perierunt. Vos eſtis lux mundi, inquit
 Chriſtus, vos eſtis ſal terrę, quòd ſi ſal
 euanuerit, in quo ſalietur? ad nihilum
 valet vltra, niſi vt mittatur foras, & con-
 culcetur ab hominibus. Quo quæſo ore
 tu oues tuas obiurges quòd errent, qui
 cùm dux eorum ſis, nunquam eas reſpicias,
 nec veram viam commonſtras, & ſi quem

DE VERA ECCLESIAE

monstras, eam saepe monstras, quæ in foueam non quæ ad vitam ducit. Quomodo ijs dicas vt sacrosanctos canones & patrum sancta instituta sequantur, & ecce tu ipse non solum digito non attingis, sed quod deterius est, tuæ turpitudinis explendæ gratia, quotidie violas & peruertis. Hypocrita tu qui te ducem & pastorem eorum profiteris, primum ipse in viam redi, deinde veni & reduces tuas, quæ certè vocem tuam non audient, nec vnquam ab erroribus suis desistent, quamdiu tu & tui similes homines Ecclesiastici prauos mores vestros & negligentiam vnde originem ducunt non correxeritis. Quod quidem quoniam hætenus factum non est, nec vlla vera ratio inita qua fieri posset, quid mirum si nullam adhuc alleuationem senserimus malorum? Quæ quidem mala inde quoque vires sumpserunt, quod præter corruptos mores quos incuratos reliquimus, factiones nõ modò nõ sustulimus, sed quod magis indignum est, ipsi etiam aluimus & fouimus. Nam quid dicam eos qui huic rei hætenus præfuerunt, ita ferè fuisse animatos, vt calida & periculosa consilia quietis antepoñentes, & ad viuum omnia ressecantes, non nisi extrema sequenda ducerent.

rent, nec in vlllo vel minimo aut de suo concedendum aut aduersarios audiendos censerent, quid illud? nonne sæpe quoque factum vidimus, si qui essent homines æquiores, qui leuiora consilia probarent, quique non omnia igne & ferro nec pertinacibus disputationibus definiri posse iudicarent, aliquid etiam in medium esse deliberandum, quo errantes in viam reuocari, & nunc dissimulando, nunc conuiuendo, nunc denique de iure suo paululum concedendo ad pacem & tranquillitatem res deduci posset: quid inquam nonne sæpe vidimus, vt in grauissimam confestim indignationem, suspicionemque inciderint, & non calumnias modò vitiosorum hominum, verùm etiam vincula, cruciatus & mortes perpeti cogerentur? Equidem hac re frequenter accidit, vt boni quidem, qui alioqui Ecclesiæ magno vsui esse potuissent, falsis criminationibus, ipsiusque adeò rei indignitate commoti, à Republica se remouerint, & ad vitam otiosam, nonnunquam etiam ad aduersarios se contulerint, mali verò ac dubij, offensi his rebus & quasi irritati, se ipsi confirmarunt, & ad errores suos propagandos animos sumptulerunt, se ipsosque maiores ad rem gerendam

B 5 fecerint.

DE VERA ECCLESIAE

fecerint. Est enim verissimum illud vetus,
qui nimium emungit, elicit sanguinem, sit-
que sæpenuerò, vt dum nimis præfractè
sua quis tuetur, nec in vlla parte cedit, aut ad
id quod adest quodque præsens est se accõ-
modat, omnia tandem amittat. Ergo nõ om-
nibus malis, quibus oportuit, medicinã ad-
hibitam fuisse, eamque vnã causã esse
quo minùs quidquam promotum sit, demõ-
stratum est. Iam illi ipsi malo cui curan-
do potissimùm intenti fuimus, ecquod ido-
neum medicamentum & quod omnes in
partes sufficiat apposuerimus, videamus.

Ac quoniam quidem magnum in medico
vitium esse ostendimus, morbo multiplici
& vario, simplex adhibere remedium, quod
non omnibus morbi partibus conueniat:
valde equidẽ vereor, siquidem consuetudo
imitanda medicorum est, ne opinionibus il-
lis falsis (malo sanè vario & multiplici) sim-
pliciore quàm oportet medicinã præbue-
rimus, nec omnia quæsiuerimus quæ ad tantũ
malum depellendum exhauriendumque re-
quiruntur: Quod quidem vt plenè perfecte
que intelligi possit, repetam rem paulò ala-
tius, & quid hætenus desideratũ sit, demon-
strabo. Cũ duę sint animi partes, quarũ vna
mentis & ratiõis est cõpos, cuius propria est
veri

veri inquisitio atque inuestigatio. Altera vero expers, quæ in expetendo fugiēdoq; cernitur, duo quoq; sunt genera vitiorū, quibus animus ferè afficitur. Ex quibus quæ rationis compoti parti accidunt, sunt ignorantia & error, quæ aut experti, amor & odium. Ex his quatuor vitijs inter se colligatis implicatisq;, malū illud cōflari atque effici aio, quo laborāt hi qui opinionis errore decepti, pravas sectas religionū aut cōstituūt aut sequuntur, quos hæreticos vocamus. Quos quidem primū veri ipsius ignoratione laborare, neminem puto esse q̄ ambigat. Nā quòd aliquē mihi proferas, qui verū sciēs, falsam aliquam opinionē sui emolumentum aut honoris causa tueat ac defendat, eū equidē nō hæreticū, sed sceleratū & facinosum dicā, nec ratiōis vitio laborare, sed volūtatis, q̄ aliter se habet in hæretico, cuius prima mali pars est inscitia & ignorantia veritatis. Sed hæc quidē ignorantia nō ita multū in se habet mali, quādiu sola & simplex est, & id quod ignorat, ignorare quoque se quis existimat, sed postquam ad eam porrò accedit error, qui facit vt id quod ignorat, scire se quis arbitretur, eiusque doctorem & magistrū profiteatur, quā ignorantia duplicē philosophi vocāt. Iā verò res ad maiores motus turbasq; spectare incipit.

Cui

DE VERA ECCLESIAE

Cui quidem errori & ignorantiae, etiam as-
 fines esse eos qui hæretici dicuntur mani-
 festius est, quàm vt multis verbis ad eã rem
 sit opus, estque hic secundus quasi gradus
 quo ad hæresim itur. Verùm non omnis qui
 errat eiusque quod ignorat scientiam præ-
 se fert, in hæreticis habendus est, quid enim
 si leuitate quadam sine magna affectione
 animi in eam sententiam sit ductus? Itaque
 vt hæreticus sit & habeatur, præter ratioci-
 natricem partem animi, etiam appetitricem
 affectam habere oportet, In quo ad tertium
 gradum ad hæresim condendum priore lo-
 co est amor, quo quis opinionem suam con-
 tra veritatem conceptam vehemētius quàm
 decet complectitur. Cuius equidem tãtam
 vim in nostris hominibus sæpè videmus, vt
 ad furorem penè adacti viderentur, adeò ni-
 hil neque tam absurdum neque tam alienũ
 non dico à recta religione sed à cõmuni sen-
 su est, quo non illius falsæ opinionis tuendę
 gratia se abduci patiantur. Quę quidem li-
 teris prodita, fabulis quàm rebus gestis si-
 miliora posteris videbuntur. Sed quantum-
 cunque quis sit insciens, opiniosus, & sui a-
 mans, nondum tamen plenè perfectumque
 hæretici nomen in eo poni potest, nisi vnum
 adhuc accedat, ex odij fonte haustum obsti-
 nata

nata contumacia siue contumax obstinacia, que in magnitudine animi nimiaque cupiditate principatus ferè nasci solet, Eius illa vis est vt quis reliquos præ se contemnens, & pro nihilo ducens, non solum ab opinione sua dimoueri se non patiat, quacunque tandem doctrina confutatione, persuasione, vel vi denique & auctoritate prematur: sed & cunctis hominibus cuncteq; Ecclesiæ se preponens, nihil aliud cogitat, nihil molitur aliud quàm vt dijs & hominib. inuitis perniciosum errorè suum propaget, & in vniuersam Rempubicam infundat. Quo quidem quicunque deducti sunt, nã illi ad supremum gradum heresis peruenerunt, non vnum quidem simplex, sed 4. ingentia vulnera tâquã beluas in animis suis circumferentes, quibus vniuersum orbẽ perturbant & infestant. Ac quancquã quidem non omnes omnibus iuxta laborent, sed alij quidem simplici ignorantia magis quàm alia re quapiam, alij errore duplici, nonnulli pertinacia, plurimi verò furore (nam videas plerosque homines rudes & imperitos tanquam rabidos ferri & extra se positos) omnium tamen hoc commune est, vt omnibus aliquo modo sint affecti. Sed videamus nũc quibus remedijs cuique

mas

DE VERA ECCLESIAE

malo sit medendum, sic enim planum fiet, ecquid remedia quibus hactenus vsi sumus recta & idonea fuerint nec ne. Et quidem quoniam demonstratum est, omnia hæc mala, partim cogitationis esse, partim appetitus: per rerum naturam sic comparatum est, ut quæ illis adhibetur remedium, doctrina vocetur, quod, verò his, disciplina. Sed cum utraque rursus sint duplicia, sic ut quæ in rationis compote parte versatur ignorantia, simplex sit vel duplex, & quæ in appetitu est cupiditas, amor vel odium: eadem quoque naturæ duce fit, ut tam doctrinæ quàm disciplinæ totidem sint species, quæ singulæ singulis malis sanandis accommodantur: Nam quæ ad simplicem ignorantiam tollendam pertinet, est quæ simplici nomine vocatur doctrina, qua rudis hominis animus qui nullis adhuc opinionibus infectus, tanquam tabula rasa est, primum informatur & imbuitur. Quæ autem ad duplicem, est facultas illa & ratio, qua animus errore vagus, tum errore ipsò liberatur, quod fit cum minutis interrogatiunculis tanquam punctis eo quis paulatim deducitur, ut quæ pro veris prius habuit, vana & futilia, & tam ipsa sibi quàm inter se contraria esse intelligat:

tum

tum autem in his, quæ vera rectaque sunt, ratione stabili confirmatur, quod fit cum ex primis principijs & certis rerum argumentis discit, firma ea esse & inter se consentanea. Quæ quidem facultas, tametsi per se longè præclarior est, quàm simplex doctrina, quippe quòd illa non aliud quàm veras persuasiones in animum inducat, quæ tanquam Dædali statuæ facilè fugiunt, nisi rationibus tanquam cathenis ligentur: hæc autem veram perfectamque scientiam ingeneret, quæ rationibus constans alijs ex alijs nexis ad prima principia nititur, non potest tamen plenè perficere quod vult, nisi cum simplici doctrina, tanquam suo fundamento, sit coniuncta. Quæ a mori & obstinationi curandæ disciplinæ adhibetur, eam vel paternam et domesticam statuunt, vel publicam & iudicialem: Paterna est quæ egrotum amore animum, non vi, sed arte tractat, & paulatim ad se reducit, nunc quidem admonendo, nunc exhortando, nunc obiurgando, nunc orando, nunc tolerando, nunc cõnuendo, nunc clementer castigando, cum eo que verborum gravitatem et acrimoniã coniungendo, nunc aliadeniq; atq; alia moliendo, nec quicquã omitendo, quæ ad furorẽ leniendũ minuendumq; pertinet.

DE VERA ECCLESIAE

pertinere possit. Veteres hanc partem disciplinæ persuasionem vocant, quæ si propter magnitudinem mali & inualescentem obstinatum non proficiat, itur tandem ad publicam & iudicialem. Ea autem est qua animaduertitur in eos qui contumaces & prefracti, neque rectæ doctrinæ, neque manifestis rerum argumentis, neque denique amicis exhortationibus dant locū, quique omnes leges & canones, omnemque auctoritatem Patrum & Ecclesiæ moremque maiorū contemnentis & apertè irridentes, hoc solum agunt, vt suas opiniones falsas & peruersas tanquam faces in Ecclesiam conijciant, & ad se nomenque suum totam Rempubli- cam conuertant. Ad quorum quidem audaciam refrenandam, perditosque conatus vindicandos, non aliud extare remedium quàm disciplinam iudicialem & publicam, eaque nisi funditus perire velimus, subinde opus esse, vt qui verbis & disputatione nequeūt, vinculis saltem & carcere fatigentur, exque hominum communitate exterminentur, neminem credo esse sanum qui non intelligat. Hęc cum ita sint: redeat nunc vnde digressa est oratio, & dispiciamus an ad sectas illas hæreticorū curandas, omnibus istis remedijs vsi fuerimus nec ne. Ac primū quidem

dem de simplici doctrina, quæ rudibus animis informandis accommodata est, verùm eam diligentiam publicè & priuatim, tum quidem populo erudiendo, tum verò pueris qui seminaria sunt Reipublice docendis, præstiterimus quam oportet: velim equidè bona fide eos mecū expèdere, quib. salus Eccles. aliquo modo curæ est. Certè inueniènt nisi vehemèter fallor in tâta aduersariorû diligentia, nos nõ modò intelligentes, sed planè socordes & negligentes fuisse, nec vlla de re minus quàm de rectæ Religionis præceptis rudi populo & primæ puerorû ætati diligèter tradendis cogitasse. Qua quidem ratione effectum est, vt aduersarijs nihil admodum fuerit difficile, magnam partem plebis ad se trahere, & in suam sententiam adducere.

Nam cùm homini à natura sit insitû, vt scire desideret, ille hac in parte continuo multitudinem suã facit, & in populi animos quasi influit, qui primus eum suscipit instituenti. Quod eo etiã facilius fuit ijs qui nouas doctrinas sequuntur, quòd vulgus natura sua earum rerum ferè est auidum quas & nouas & inauditas, & ad licentiam facere intelligit. De secundo remedio quod ad duplicem ignorantiam tollendam, & falsis opinionib. animos liberandos pertinere diximus, equidem ne-

C . . . gari

DE VERA ECCLESIAE

gari non potest, plurima doctorum hominum immortalia extare scripta, quibus errores nostri temporis sedulò confutantur, sed quo minus profuerint non est difficile iudicare, si verum est quod supra diximus, hoc remedium non prodesse, si cum vera rectaque doctrina quam omnino haecenus à Republica nostra abfuisse diximus, non fuerit coniunctum. Ut præterea communem rudemque populum cui inest maxima imbecillitas consilij, non esse capacem earum rationum, quibus errores Hæreticorum refelluntur, & exemplo vitæ magis, quam subtili disputatione commoueri. Porro doctos & ingeniosos ita ferè esse affectos, ut non facile aut desistant sententia, aut se vincipatiantur, sed si quando arctius premanentur, nunquam aut rimam illis deesse, per quam elabantur, aut latebram in quam se recipiant. Qua quidem causa fit, ut aliud semper ex alio quærendo res tandem ad tenues quasdam quæstiunculæ redigatur, quæ si diligenter inspiciantur, nihil cum vera Religione habent commune, aut certè nullo omnino cum periculo, subinde etiam cum aliquo bono ignorantur. De disciplina quæ vel paterna est, vel iudiciaria: hic haud ferè aliter atque in superioribus accidit. Omittentes enim ple-

ri-

rique remedia leniora quibus persuasione magis quàm vi ægroti animi tractantur, & quod vno impetu non potest, longinquitate temporis cuius magna vis est efficitur; ad hoc ferè propensi semper fuimus, vt acrioribus potius remedijs vteremur, & aduersarios non tam sanare, quam exulcerare velle videremur. Et tamen quemadmodum refutatoriam facultatem sine doctrina nihil posse, imò verò nocere diximus, ita quoque iudiciaria animaduersioni nisi paternam admonitionem habeat sibi adiunctam, non solum nihil prodest, verum etiam irritat & inflamat vulgi animos, aduersum eos qui hoc asperiore genere remediorum non rectè videntur, & metui quàm chari esse & diligè malunt. Mitto ad hoc genus remedij cum sit extremum & vltimum, vt ad vrendum & secandū, non nisi summa necessitate, & inuitate ac raro, si nulla reperiat alia medicina, esse veniendum, ne aut crudeles videamur aut nimia contentione res in heruum erumpat, aut denique si totum aliquem populum tabes inuaserit, frustra omnis labor secundū August. suscipiat. Multitudine enim corrupta, pœnæ capitales, non modò terrori non sunt, sed etiā gloriose ducuntur ijs, q̄ quasi p̄ cōmuni salute vitā profūdere vidēt. Ergo

C 2 quemad-

DE VERA ECCLESIAE

quemadmodum supra demonstratum est, ex tribus malis quibus laborat Ecclesia, vni tantum hactenus remedium fuisse quaesitum: Ita ex his quoque quae nunc dicta sunt apparet, etiam illi ipsi cui medicina facta est, non omnia remedia quae oportet plene perfecteque sed inchoatum duntaxat & mancum quidam fuisse adhibitum, quae est sola causa cur in tanto nisu conatuque Reipublicae, nihil hactenus sit effectum, Nec verò ad rem pertinet, quod quibusdam infimis in ordine ecclesiastico nescio quae norma subinde fuerit praescripta; id enim perinde est, atque si fontem in medio foroingas turbidum & caenosum, ex quo per tubos & canales aqua per omnes regiones urbis ducatur. Quemadmodum enim nihil prodest tubos & canales purgare, nisi fons ipse ante omnia aperiatur, & purgetur, ita nec inferioribus ordinibus Ecclesiasticis legem ponere prodest, nisi principibus ipsis ante omnia modus ponatur. Nam ut cupitatibus principum & vicijis infici solet tota ciuitas, sic emendari & corrigi, inquit ille, continentia. Nec tantum mali est peccare principes (quanquam est hoc magnum per se ipsum malum) quantum illud, quod permulti imitatores principum existunt, adeò ut vitia non solum accipiant

cipient ipsi, sed ea infundant in ciuitatem,
 neque solùm ob sint quòd ipsi corrumpun-
 tur, sed etiam quòd corrumpunt, plusque
 exemplo quàm peccato noceant, adeò vt ne-
 mo propè esset qui non suas libidines fran-
 geret, nisi illi ipsi, qui eas frangere deberèt,
 cupiditatibus ijsdem tenerentur. Haud dif-
 similis quoque ratio doctrinæ est. Nam cū
 præceptorum Dei duo sint genera, Maio-
 ra, & Minora, frustra in minora excolenda
 multum curæ laborisque ponitur, nisi ma-
 iora præcipuè excolantur. Nam hoc est quod
 tradit Christus misericordiã se velle & non
 sacrificium. Illa oportere facere, maiora di-
 co quæ omnia etiam sacrificia superant, et
 pro vero cibo sunt, hæc verò minora, non
 omittere, quæ tanquàm aduentitia, pro con-
 dimento apud Orig. habentur. Absoluta est
 ea pars instituti operis, quæ cur remedia cõ-
 ponendæ Ecclesiæ quibus hætenus vsi su-
 mus, nullum adiumentum attulerunt, expli-
 candum suscepimus.

Deinceps sequitur vt quæ alia remedia 2
 ipsi adhibenda censeamus, vera & solida, di-
 cendū sit, hoc em̄ secūdo loco p̄posueram⁹
 exquirendū. Quo tamen priusquam perue-
 niam, ad rem pertinere arbitror, vt qua
 causa factum sit, quo minus vera remedia ha-

DE VERA ECCLESIAE

Ætenus quæsitæ fuerint intelligatur. Quod quidem si quis inscitia factum existimet, & quibus medicamentis vti oporteat hætenus ignoratum, nequaquam illi assentiar: Ostendunt enim plurimum & propè innumerabilium doctissimorum & sanctissimorum hominum diuina monumenta, nullum fuisse tempus quod non suos habuerit æquos & intelligentes, & communis concordie amantes viros, qui qua ratione afflictæ Ecclesiæ succurri possit, semper demonstrarunt, Quoniam igitur pacto id factum dicemus? Enimvero non alio, ne faciam longius, & paucis verum absoluam, quam vitio maxime eorum, qui ei rei hætenus præfuerunt. Qui quidem animaduertentes veram rationem nullam iniri posse, nisi de potentia & opibus ambitioneque & luxu suo aliquid ipsi deponeret, nullo modo permittendum putarunt ut huc perueniretur. Cum quibus se consociantes homines factiosi & præfracti, & ipsi nulla in recedendum nec ullam partem boni æquique admittendam duxerunt. Imò dum ambo non alio respiciunt, quam ad spem quandam auctoritatis & potentie Ecclesiasticæ, quam nescio quibus in rebus externis Imperiosisque mandatis constituunt, & mordicus semper tenendam & defendendam sentiunt, omnibusque adeo dictis & factis suis prætendunt. Non

solùm veram solidamque laudem & aucto-
 ritatem Ecclesiæ negligunt, quæ sola vir-
 tute & sanis consilijs continetur. Verùm
 etiam in inuidiã & falsum crimen adducunt
 eos, qui eam ipsam veram auctoritatem Ec-
 clesiæ asserentes, in commune deliberant, &
 ad vnam salutem Reipublicæ Christianæ tan-
 quam ad scopum consiliorum suorum
 rationem dirigunt. Quòd quidem quam-
 diu fiet, nulla vnquam spes erit Ecclesiæ re-
 tituendæ, sed quicquid ab hoc genere ho-
 minibus factiosis & cupidis adferetur re-
 nedij, id ab vna parte falsarum opinionum
 indicandarum, semper nimis erit acre ac
 violentum, quod perdurare non potest,
 ab altera verò morum conformandorum
 nimis leue ac remissum, quòd non alio per-
 inet, quàm vt in diem malum abeat, exem-
 plo imperitorum medicorum, qui cùm æ-
 rotum sanare nequeunt, rationem quærūt,
 qua morbum trahere, vt ad tempus in le-
 sto languentem conseruare possint. Qui
 ergo sunt, qui ad vera remedia inuenienda
 constituendaque maximè videntur idonei?
 Equidem hoc est quòd modò volebam, mi-
 nimè videri alienum à proposito, si in eam
 rem paulo accuratiùs inquiratur. Nam in
 tantis idoneis hominibus, quibus tantæ

DE VERA ECCLESIAE

rei administratio committatur : facile ipsi porrò videbunt, quidnam consilij sit capiendum . Itaque vt hunc delectum rectè facere possimus, perquiramus, si videtur, quot nam potissimum sint genera hominum in Republica Christiana, & qua ratione alij ab alijs intercernantur. Et quidem quoniam Christus homines sæpe ita distinguit, vt alios perfectos dicat, alios imperfectos, & rursus ex imperfectis alios bonos, alios malos : puto & nos quantum ad præsens institutum attinet, iisdem vestigijs insistere debere. Primum enim quosdam esse statuo homines diuinos & perfectos, tametsi eos perpaucos, & vt inquit ille, vix numero totidem quot Thebarum portæ vel diuitis ostia Nili : qui supra res humanas & in casu positas collocati, in vana rerum diuinarum contemplatione acquiescunt, ad easque cognoscendas rectis studijs contendunt. Qui quidem quoniam præ studio veræ pietatis, quæ in quæstionè disceptionemque humanam non cadit, ad inferiores hasce cōtrouersias tractandas nūquam nisi inuiti se accommodant; non vni magis quam alteri parti sunt addicti ; & si quandoque necessitate coacti ad aliorum controuersias dirimendas se demittunt,

tunt, quasi ab alta specula, à rebus occultis & admirabilibus, ad res communes & manifestas descendunt, quas acutissimè & celerrimè videntes, facilimè explicant rationem & quid quaque in re verum aut falsum, expetendumue aut fugiendum sit expediunt. Post hos sunt alij non perfecti illi quidem, nec supra res istas controuersas constituti, sed boni tamen, vt qui in ijs sic versantur vt non aliud quàm Verum ipsum quærant, à studijs autem partium quæ longissimè absint, sed & ab ijs quæ incerta sunt, assensionem cohibent, certa autem & explorata liberè & sine vlla hæsitatione circuitioneque pronuntiant, à quacunque tandem parte sint profecta.

Hos sequuntur tertij, in quibus non quidem tantum est roboris aut virium vt ab omni partium studio se retrahere possint, sed tamen cum ad hos aut illos se applicant id consideratè & certo quodam faciunt animi iudicio, nec dissimulant quædam vtrinque esse bona, quædam etiam mala, quæ si partim in vnũ coire, partim amputari ac reijci queant, de reliquis non ita difficile posse cõuenire. Qui quartũ locum obtinent, sunt homines rudes, & simplices, minimè tamen mali, qui adolescentulorum more, ardore quodã

DE VERA ECCLESIAE
amoris, non verò stabilitate & constantia,
de rebus iudicant, & ad hanc vel illam par-
tem se conferunt . Quinto loco sunt qui
non studio religionis, sed odio vel amore
partium, ad vnam aut alteram se applicant.
Cui ita sunt affixi, vt si vel in minimo aliter
quis sentiat, nihil sentiat, nec quiddã audiãt
quod ad tranquillitatẽ & otium comunẽ,
quẽ concordiam pertinere videatur. Postre-
mi sunt qui solis commodis & cupiditatib.
suis omnia metientes, nec ipsi Religionem
propter se expetũt, sed propter opes & potẽ-
tiam, quas his illisũe partib. sequendis sibi
parant aut constabiliunt, ad quas inflam-
mati auiditate rapiuntur. Quos equidẽ tan-
tũ abest vt verẽ religionis studiosos dixeris,
vt ne vllius quidem religionis haberi debe-
ant, quemadmodũ nec illi qui amore vel o-
dio incitati in vnam aut alteram partem fe-
runtur. Et quidem cũ de sex istis generibus
hominum primi tantũ sint perfecti: de reli-
quis quinq; sic iudico, vt qui secundi & ter-
tij sunt ordinis, quãq; imperfecti sint, in bo-
nis tamen habeantur: qui quinti & sexti in
malis: q; verò quarti cũ bonis boni, cũ malis
autẽ sint mali. Cæterum videamus nũc qui
nam ex his omnibus idonei censeri debeãt,
quibus componendæ religionis & Ecclesię
munus

munus committatur. Ac primùm res ipsa nisi equidem fallor, vel me tacente loquitur nihil minus conuenire, quàm vt tanti muneris administratio ijs commendetur, qui Religionem non propter se, sed propter ambitionem, opesque & potentiam sequuntur eaque tanquam instrumento ad auaritiam cupiditatemque suam abutantur, quos ue inter ciues quidem Ecclesiæ censendos esse diximus, tantùm abest vt eius gerendæ gubernandæque partem aliquam capeffant.

Sed nec eos quoque huic muneri rectè præficias, qui rudes & imperiti, tametsi virtutem & Religionem ex animo colunt. Id tamen nec consideratè faciunt, nec constanter, sed cæco quodam impetu, quo tanquam æstu maris in opinionem aliquam siue veram siue falsam impelluntur. Cùm his vtrisque numerandi sunt quæ odio vel amore ducti ad has aut illas partes accedunt. Qui quidem inter superiores medij interiecti, neque verum cùm imperitis satis vident, præpedientibus nebulis irarum & affectionum, neque religionem ipsam cùm cupidis ex animo cõplectuntur, quæ tamquam fictum nomen factis suis inducunt. Quinimo quoniam commune omnium trium est, vt religionum quasdam quasi sectas constituant, pro ijsque nunquam nisi desinant, nemo credo est, qui non perspiciat
nihil

DE VERA ECCLESIAE

nihil minus, quàm ad hanc rem eos esse idoneos. Qui quidem suæ quique sectæ propagandæ augendæque cupidi, nõ possunt, nõ in eo quod amant cæcutire. Etenim quemadmodũ sophista ille Cleos, meliores Olympicorum certaminũ diribitores futuros fuisse dicebat, si Cleensiu nemo certaret. Ita qui his rebus rectè præfuturi sunt, merito ipsi de victoria contendere non debent. Nam vt Græcorũ milites cum de prerogatiuis suffragia ferrent, singuli semetipsos optimos esse iudicabant, simillimè hoc genus homines, in reb. ac cõtrouersijs istis dijudicandis, suas quiq; partes statuunt meliores. Ad quos ergo ibimus, quibus harũ rerum disceptationem arbitriumq; committamus? Enimvero vetus est quod dicitur, scissa seditione ciuitate, eos viros bonos & prudentes rebusque agitados, rei componendæ maximè aptos esse, qui oblitum commodorũ suorum, & expertes seditionis, ad neutram partem se applicuerunt. Hi enim tanquam Theramenis Cothurnus, qui vtrique pedi conueniebat, nõ vni magis quàm alteri parti addicti, & vtriq; tamẽ amici demùm idonei sunt, qui tam malis vtrinque tollendis, quàm bonis adsciscendis, ciues suos ad pacem & concordiam reducant. Huiusmodi

di ergo si qui sunt inter mortales, non sunt
 profectò alij, q̄ diuini illi & perfecti viri,
 quos primo loco posuimus. Qui quidem à
 turbis istis opinionum alieni, rebusq̄e di-
 nis cōtemplandis exercitati, soli me Hercle
 digni videntur quibus componendæ Eccle-
 siæ munus deferatur. Sed vbinam potissis-
 mum eos possimus inuenire? est enim ge-
 nus hominum perrarum, & inuentos quo-
 modo ad hanc rem suscipiendam adduce-
 mus? nam in solitudinem se abdentes, non
 nisi inuiti ad Rempublicam accedunt: enim
 uerò quoniam vtrunque non sine summa
 difficultate est, res ipsa nos cogit, vt eorum
 paucitatem ex ijs suppleamus, qui secundi
 sunt ordinis. In quibus quanquam non tan-
 ta vis inest boni, vt supra res humanas se at-
 tollere queant, student tamē veritati paciq̄;
 & concordia, nec in vllas factiones partesq̄;
 discedunt. Qui quidem quoniam nec ipsi
 valdè multi sunt, aut passim se offerunt, nō
 sunt quoque aspernandi, quos in tertio or-
 dine collocauimus, qui tametsi à sectis &
 studijs partium non omnino sunt remoti,
 sunt tamen equiores, habentq̄e hoc præcla-
 rū, vt malis quæ vtrinque esse fatentur, re-
 medium dari optent, bona autem elici & in
 vnum iungi, quo facto de reliquis non ira-
 mul,

DE VERA ECCLESIAE

multū fortasse controuertetur, sed quæ nūc diuersæ videntur esse sectæ in vnâ eandēq; sententiâ coalescent. Verūm querat hic aliquis quomodo hæc sex genera hominū intercerni, & alij ab alijs dinosci possint. Equi dē quanquā id non admodū facile sit ad diiudicandū, extat tamen certa formula ipsius Christi qua id cōmodè efficias. Quid ergo ille ait? Ex fructib. inquit, eorū cognoscetis eos. At quo pacto & ex quibusnam fructib. vitæ & morum, nam hi demum veri fructus & pars sunt rectæ fidei & Religionis.

Progreditur aliquis in medium homo laetus ac splendidus, multò stipatus comitatu, sacerdotia possidens compluria, de Ecclesia administranda populoq; docendo parùm sollicitus, quid de illo dicemus, aut cuius nā ordinis ex supra enumeratis esse iudicabimus? Certè secundū ea quæ apparent, vix est vt alio loco quàm in sexto collocari possit. Inter eos, qui angusti & parui animi homines, & commodis suis omnia ponderantes, quæstui habent religionem, eamque funditus euerti mallent, quàm de opibus suis & potentia luxuque & ambitione quidquam minuere. Est alius doctus & acutus, nec minus dicendi facultate instructus, qui omnem antiquitatem & usum

Eccles

Ecclesiæ, omnesque Patres (nisi cum ab ipso
 facere videntur) fortiter contemnens, se
 solum magistrum iactat veritatis, nec quid-
 quam audit eorum quæ ab alijs proferuntur,
 quantumvis comode dicantur, quemnam eum
 putabimus, aut quo loco constituemus? Enim
 vero non video alio poni posse, quam loco, in
 ter obstinatos & præfractos, qui non ex veri-
 tate viam Dei docent, sed pro suo studio suarum
 partium, & odio aduersariorum, quicquid non tam
 bonum ipsum & verum, quam suam victoriam respi-
 ciunt. Ergo certa regula qua homines alij ab alijs
 tam in bona quam in mala parte cognoscantur,
 est, ut fructus eorum respiciamus, ex ijsque con-
 iecturam faciamus in bonis ne an malis ar-
 boribus debeant numerari. Nam omnis ar-
 bor bona, bonos fructus profert, omnis autem ar-
 bor mala, malos fructus profert. Estque certif-
 sima ratio discernendorum fructuum inter ipsos,
 quod boni in commune conferuntur, & ad pacem spe-
 ctant amoremque & concordiam. Mali autem ad
 singulorum utilitates, & non tam ad pacem
 quam ad victoriam. Atque hanc quidem for-
 mulam si quis sequatur, haud difficile ex di-
 ctis factisque hominum teneri poterit, ecquid
 digni sint qui huic muneri quo de agitur
 præstentur. Nam si bonos videas esse fru-
 ctus, dignos esse dicas, si vero malos, indignos
 cuius

DE VERA ECCLESIAE

cuiuscunque tandem loci sint atque ordinis, aut quarumcunque, ut inquit Georgius à Selua Episcopus Vaurenſis, videantur eſſe partium. Quid ergo, an ordines Eccleſiæ confundi, & tam prophanos quàm Eccleſiaſticos, tanque aduerſarios quàm alios ſententiam dicere nouo exemplo patiemur? Equidem de dicenda ſententia nihil diſputat Georgius, nec ego ſanè definitio, ſed illud quæro, ſi Eccleſiaſticus ordo, qui huius rei adminiſtrationem in poſſeſſione ſua hætenus retinuit, magna ex parte corruptus eſt, & inueniantur prophani idonei ad rem bene gerendam, quid an Rempublicam potius peſſundari patiemur, quàm ut eorum conſilia ſi quæ habent fortasſe ſaniora, admittamus, imitantes procos Penelopes, qui quæ admodum apud Homerum eſt, cum ipſi arcum intendere non valerent, nec alios intendere permittebant? Abſit ſanè, docent enim contrarium, exempla veterum Patrum, & in his Nicolai & Ambroſij, quorum ille laicus, hic etiam catechumenus ad præſulatum aſſumptus eſt. Ordinum quidem deſcriptio & verò diligenter cuſtodienda eſt, ſed iſtante & pacata florenteque Republica. Rebus autem aduerſis & afflictis, intermiſſa ſolemni illa & ſtatuta ordinum deſcriptione,
itur

itur ad illud vetus: Salus populi suprema
Lex esto: nec est quod tum magis officiat pu-
blicæ vtilitati, & rei bene gerendæ, quàm
ambitiosa illa curiosaque ordinum ratio.
Cuius rei certum extat exemplum in Cato-
nè maiore, qui Vticensis vocatur, cum rebus
prope desperatis Vticæ agerèt, & ab aduer-
sarijs vndiquaque premeretur: vt enim
tum fortè non longè ab eo aberat Marcus
Octavius, cum duabus legionibus, quas cõ-
tra Cæsarianos ducebat, misit is quodam diè
ad Catonè pro sortiendis legionibus. Quod
audiens Cato, nihil quidem Octavio respõ-
deri iussit, sed conuersus ad amicos. An ad-
huc miramur, inquit, nos perire, qui etiam
in ipsa morte ambitionem & dominandi li-
bidinem retinemus. Enimuerò si è quercus
bus oracula olim edita veteres fabulati sũt,
quo significabant, non tam auctore alicuius
sententiæ, quàm sententiam ipsam respicien-
dam esse, quãto magis nos Christiani in hac
tanta difficultate ac confusione temporum,
res ipsas potius & sana consilia respicere dea-
bemus, quàm homines à quibus profiscũa-
tũt, siue illi nobiles sint, potentes, & Eccle-
siastici, siue humiles, inglorij & prophani,
& siue ab hac siue ab illa parte sint exorti.

D Quarta

DE VERA ECCLESIAE

Quamquam tamen non eò hoc dictum
 velim, quòd homines illos opiniosos &
 præfractos, in hunc sacrosanctum ordi-
 nem legi velim, eos enim iamdudum v-
 trinque ipse exclusi, nec vlllo modo cen-
 seo admittendos; sed hoc tantum volo,
 tam apud vnos quam apud alteros, & ma-
 los inueniri & bonos, malos quidem
 quemadmodum erat Iudas in ipsius Chri-
 sto comitatu, bonos verò cuiusmodi erat
 Saulus, etiam cum CHRISTI Eccle-
 siam persequeretur. Quos quidem bo-
 nos, à quacunque tandem parte profecti
 sint, aio solos idoneos esse, qui Religio-
 ni & Ecclesiae componendae adhibeantur.
 Idque tum quidem per se, quippe quòd
 illi soli nullam gerentes personam partis,
 sed vnus iudicis, recta consilia dare & pos-
 sint & velint, tum verò quòd populus
 solis illis fidem habeat, dignosque specta-
 tu iudicet, nec alijs salutem suam credat,
 quam quos nulla neque præiudicia, neque
 anticipatas opiniones, domo secum adfer-
 re nouit, sed hoc solùm agere, vt tam ma-
 lis moribus quam opinionibus sublatis,
 in commune deliberetur; & vera solida-
 que pax & concordia in Ecclesia statuatur.
 Vnus hic restat scrupulus, minimè sanè

contem-

contemnendus, vbinam viri hi potissimum reperiri, & reperti, quo pacto in vnum cogi, & in tanta copia malorum, qui adhuc vtrunque rerum potiuntur, his rebus præfici possint? Qui quidē scrupulus eo etiam plus habet difficultatis, quòd hi ipsi viri boni, quoniam tam malis moribus vnius partis, quàm prauis opinionibus alterius iuxta sunt offensi, non possunt non vtriusque graui odio laborare, obnitentibus vtrisque, ne ad eos summa rerum deferatur.

Sed antequàm in huiusmodi dissolutionem ingrediamur, imitemur si videtur paululum eos, qui magnas spes animo concipientes, de rebus nondum perfectis ac ne inchoatis quidem, tanquàm iam absolutis & ad perfectum deductis, secum commentantur, ijsque contemplandis magna se ipsi afficiunt voluptate: fingamusque iam viros istos conuenisse, & Ecclesiæ rei que publicæ constituendæ, potestatem obtinere. Quidnam ergo illi molituri, & quodnam his rebus principium daturi videntur? hoc enim inuento & cognito, vltro fortasse via se aperiet, qua in vnum coëant, & quod volumus efficiatur. Ergo, inquam, quidnam molientur?

DE VERA ECCLESIAE

An primum inter se certabunt, quonam
 quisq; loco priore posterioreue in cōcessu
 esse debeat, quemadmodum vulgò fieri so-
 let? Nihil minus: sed si qua eiusmodi erit cō-
 certatio, non minùs illi de posteriore loco
 inter se certabunt, quàm alij contendunt,
 de priore. Quid ergo facient? Primùm
 omnium proni in terram se prosternent,
 Deumq; optimum Maximum ex imo cor-
 de precabuntur, vt quod rectum, pium &
 sanctum sit, in mentem mittere velit, remq;
 cœptam ita dirigere, vt ad bonum & felicē
 faustumq; exitum peruenire possit. Quo-
 rum precibus me quoque adiungens, omni-
 um immeritissimus, & ipse Deum precor,
 per Christum Iesum Dominum nostrum, vt
 his cœptis meis Spiritu suo sancto aspirare
 velit, eaq; scribenda dictare, quæ & diui-
 næ ipsius voluntati congruētia, & viris istis
 quos in medium produco digna, & Ecclesie
 iuuandæ accommodata sint. Post Deum ap-
 pellatum, prima eorum consultatio erit, vt
 quamnam potissimum ob causam conuene-
 rint, inter ipsos constet, scilicet vt quo-
 nam in deliberando respicere, & consiliorū
 suorum rationem omnem reuocare debeāt,
 intelligant. In ea re ergo sic statuent, nulla
 alia de causa se conuenisse, quàm vt præsen-
 ti

ti tempeitati subueniant religionique & Ecclesie laboranti, succurrant, eamque malis quibus affligitur repurgatam, pristinae sanitati integritati que restituant. Quo quidem uti perueniant, non confestim illotis manibus rem ipsam aggredientur, sed repetitis alius principijs, preparationem quandam quasi proæmij loco adhibebunt, quædamque de religione & Ecclesia inter se communicabunt, ex quibus ad ea quæ proposita sunt, paulatim delabatur oratio. Huius communicationis caput erit, veram puramque religionem, non alio contineri, quam certa firmaque fide in Christum Iesum & mandatis eius custodiendis, quorum capita sunt, amare Deum ex toto corde, tota anima & omnibus viribus nostris, & proximum nostrum sicut nos ipsos; res quidem, si verba spectes leuis, & pertenuis, sed si ad rem conferatur, omni potestere grauior, & quæ vna per oes vitæ actiones diuinas & humanas pertinet, earumque confirmationem in se continet. Quod quidem & Christus ipse tradens, ait regnum cælorum simile esse grano sinapi, quod cum ex omnibus seminibus sit minimum, in magnam plantam excrescit, adeo ut volucres cæli sub ramis eius cubilia sibi nidosque construunt. Addens simile quoque esse regnum

DE VERA ECCLESIAE

caëlorum, tribus granis fermenti, quæ im-
mixta farinæ, fermentant totam massam.
Iam Ecclesiam describent congregationem
& communitatem eorum qui veram Chri-
sti Religionem susceperunt, quæ commu-
nitas tum quidem prædicatione verbi
DEI continetur & sacrosanctis Christi my-
sterijs, tum verò pijs actionibus quibus
ad virtutem homines exercentur. Quibus
ritè obeundis, quoniam ordine opus est, si-
ne quo nihil rectè geritur, hac re compara-
tum esse iudicabunt, quòd tam ad Religio-
nis quàm Ecclesiæ ministerium & ornamen-
tum, certa descriptio facta est, tum quidem
ministorum qui sacris procurandis præ-
sint, tum verò rituum & cæremoniæ,
quarum ubique necessarius est vsus. Quæ
quidem omnia, siue illa ad Religionem per-
tinent, siue ad Ecclesiam, siue ad ministeriũ
vtriusque, non alia re quàm sacrarum litera-
rum regula metienda ducent, quibus luculè
ter describuntur. In quarum intelligentia
si quid fortasse occurrat obscurius, vt sæpe
fit, in hac nostra imbecillitate, rebusque tam
abstrusis & reconditis, proximum esse cen-
sebunt, vt eorum interpretationem sequa-
mur qui proximi à CHRISTO &
Apostolis intima eorum sensa hauserunt,
&

& pro vera Religione sanguinem suum vitamque profuderunt. Cui & illud addent, ut in nonnullis & perpetuum usum moremque Ecclesiæ sequi iubeant, cuiusmodi ferè sunt, quæ in ritu & cæremonia consistunt, quæ tenuiora visa sunt, quàm ut literis mandarentur, & natura sua, per manu tradi potiùs quàm scripto comprehendere volunt. Quinimo sæpe fieri ut non solùm temporum & locorum permutatione, sed & pro hominum differentia ac dissimilitudine hæc commutentur, fiantque contraria. Nam prout homines alij alijs perfectiores sunt, aut imperfectiores (non enim omne semen equè multum profert) ita alijs atque alijs ritibus & cæremonijs indigent. His ita breuiter constitutis, quæ licet perpauca, formam tamen vniuersæ Ecclesiæ & tanquam faciem describunt: sequens consultatio erit, quoniam nihil in hac vita perfectum & ex omni parte beatum est, quænam potissimùm vitia sacrosanctæ Christi Religioni, quatenus aspectu sentiri potest, accidat, & in Ecclesiam incurrant. Nã quod nonnulli existimant Ecclesiã ita institui posse (eã quoque dico quæ in sensum oculorum cadit) ut nihil habeat omnino labis, nihil vitij, omnibusque numeris

DE VERA ECCLESIAE

expleta cumulataque sit, facile inter sese consentient, eos homines cum sua sententia, quæ iam dudum explosa est facessendos esse, minimeque audiendos, docent enim contrarium tam zizaniorum parabola, & lagenæ missæ in mare, quàm seminis, quod aliud secus viam cecidit, aliud super petram, aliud in spinas & aliud denique in terram bonam. Sed & scriptum est, necesse esse ut veniant scandala, ut constet, qui boni sint, qui mali, qui que aurum & argentum fidei suæ fundamento superedificauerint, qui stipulas & paleas. Nam quid dicam peccata populi sæpe mereri, ut mali principes & sacerdotes exoriantur, pro quibus rursus corrigendis, existunt hæreses, per quas iniquum petitur, ut id quod æquum est feratur. Ergo dispicient inquam, quænam potissimum vitia Ecclesiæ accidant, & quæ illis remedia soleant adhiberi. Ac cum hominū in Ecclesia alij clerici sunt, alij laici, & rursus docti alij, alij indocti, Ex quibus tria existunt genera, clericorum, doctorum, & eorum qui vocantur Idiote: totidem quoque statuent esse genera malorum (loquor enim de publicis) quæ in Ecclesiam ferè

inuadere, & rem Christianam conturba-
resolét. Nam de clericis quidem, si quando
fiat, vt animum illi suum ab rebus diuinis
ad opes luxum & potentiam abijciant, ne-
mo est qui non videat, quantas dent tur-
bas in Ecclesia, non solum malo exem-
plo quo populus mirificè offenditur, ab
ijsque totus alienatur, sed & negligentia
qua deseritur & lupis deuorandus relin-
quitur, & denique re ipsa, cum purum
DEI verbum, eiusque sacrosancta my-
steria, reliquaque pia instituta, sordibus
ambitionis & pecuniæ coinquantur, eo-
que sacra ipsa conuertuntur. Quod qui-
dem cum fit, haud sanè aliud expectan-
dum est, quàm vt totum corpus Ecclesiae,
propter sal ipsum insipidum factum, pu-
rescat. Quod in doctis & rararum re-
rum studiosis existit vitium, est nimia cu-
riositas, qua in res obscuras & difficiles eas-
demque minus necessarias, non ipsi mo-
do magnum studium multamque operam
conferunt: sed et vniuersum populum
multitudinemque accendunt, & quàm vel
in primis vnã esse oporteret Ecclesiam, in
diuersas sectas distrahunt, ipsamque tandem
veram religionem subuertunt. Propriũ idio-
tarum malum est, superstitio, quæ quidem

D 5 inde

DE VERA ECCLESIAE

inde ferè concipitur, quòd vulgus natura sua rebus exterioribus magis quàm interioribus est deditum, Idquè eo etiam procliuius, quòd externi ritus & cæremoniæ, similitudinem quandam gerunt speciemque veræ religionis, qua commoti homines rudes & simplices, propter indolem quæ in ijs est pietatis, facilè se decipi, & à vero Dei cultu, quæ oculis humanis cerni nequit, detorqueri patiuntur. Quod quidem & in quæstionibus agitandis vsu venit, quæ quòd per eas intimi quique sensus sacrarum literarum & earum obscure intelligentiæ, enudari videntur, speciem quandam adferunt utilitatis. Quemadmodum & si omnium rerum affluentibus copijs Ecclesia ditetur, hac re quoque vna vel maximè firmari eam ac constabiliri vulgus iudicat. Quæ omnia quidè dæmon tanquam regna quædam amplissima ostentans & ob oculos ponens, facilè homines circūuenit, & à rebus ipsis, ad imagines earum & vmbas auertit. Quod animaduertentes prisci patres, certa quædã remedia his malis opposuère, quorù cū vnũ generale sit, quod per omnia manat, cõtinentis verbi dei puraqu; p̄dicatio morũqu; sedula informatio, & administratio legitima sacramentorum: tria sunt illi subiecta, quæ ad

finis

singula curanda pertinent. Nā ad malos mo-
res Clericorū aliorumq; corrigendos, com-
parata est disciplina Ecclesiastica, quæ colla-
psa, cōtinuò renouari, & in pristinū statum
reponi debet. Ad superstitiones verò, anti-
qua forma descriptioque Ecclesiæ, quam
sæpe instaurare, & amputatis ijs quæ pòst
adnata sunt, ad fontes suos reuocare oportet.
Et ad hæreses denique refrēnandas,
certa ratio sacræ scripturæ tractandę &
quæstionum quæ inde oriuntur, quibus
modum poni sancti Patres voluerunt, nec
vlla ratione permitti vt ab omnibus om-
nia sine discrimine tractentur, & in dubium
disquisitionemque vocentur. His itaque ge-
neraliter perpurgatis, iam ad hæc nostra tē-
pora descendit, vt cognitio realis præsentia-
bus, & eorum causis progressibusque & an-
tecessionibus, vera medicina tandem adhi-
beatur. Ergo quænam hæc statuent esse ma-
la? Enimvero haud alia, atque ipsi mo-
dò commemorauimus, quæ quidem tametsi
nihil attinet hic repetere, quomodo tamen
inter se cōnexa sint, & alia ex alijs orientur,
ab imo vsq; ad summum, opere prætiū est vt
intelligatur. Itaque qui inter hos viros erunt
minus perfecti, secundi fortè aut tertij ordi-
nis, qui calamitates horum temporū magis

DE VERA ECCLESIAE

cognitas ac perspectas habent, alijs perfectioribus, quibus ab rebus diuinis non tantum fuit otij, humana vt curarent, narrabunt quantis malis & calamitatibus Respublica Christiana affligatur, omniq; scelere lacere- tur. Fana expilari, monasteria diripi, sacras virgines vitari, diuina denique & huma- na omnia misceri, idq; non priuatim modò, sed palàm & publicè, armisq; & castris tentari, nec vllum propè in orbe Christiano locum esse vbi non igne & fer- ro, mutuisq; cædibus cuncta impleantur, omnisq; ratio fidei & religionis ordoq; Ecclesiæ confundatur. Horum illi causam cum obortis lachrymis quærent; respon- debunt alij esse homines, qui prætentu sac- cræ scripturæ, neque interpretationes pa- trum, neque canones conciliorum, neq; de- creta pontificum, neque morem maiorum vllum recipiendum esse doceant, sed omnia hæc vt vana & futilia, pro nihilo putanda & è medio tollenda. Quorum quidem doctri- na quoniam apud plurimos increbuit, his rebus fieri vt ad ea tanquam impia euerten- da, funditusq; delenda, summo studio fe- rantur, nec quicquam eorum quæ constitu- ta sunt in Ecclesia relinquunt incõuulsum. Qui equidem vti in hoc omnes tanquam in

CONSTITVEND. RATIONE.

31

eodem ludo edocti facile conueniunt: Ita postquam ad nouam Ecclesiam doctrinamq; suam constituendam peruentum est, admirabiles inter se ipsi rursus excitant dissensiones. Quia enim sacram scripturam non eodem modo omnes accipiunt, sed pro suo quisque sensu alij aliter, necessario accidit, vt dum neque inuicem cedere, neque ad patres tanquam ad arbitros ire volūt, tot inter eos existāt opiniones, quot sunt ferè homines, qui & ipsi non semper perstant in sententia, sed secum dissidentes (quod hæreticorum proprium est inquit Basilius) semper aliud ex alio quærunt, nec vnquam errorem errori annectere definūt. Quos quidem errores non modò circa vitam ac mores ritusq; Ecclesiasticos inducunt, sed & circa Deum ipsum, eiusq; Filium Christum Iesum Dominum nostrum, suntq; tam varij ac multiplices vt enumerari omnes non possint, & tam turpes & horrendi vt ad eorum vel solam mentionem, pius animus reformidet, his auditis magis magisque perfectiores illi ingemiscēt, quærentq;, quidnam in eam mentem homines impulerit vt Ecclesiæ sacrosanctam auctoritatem contemnere, & tantarum rerum, sacrarum dico literarum, intelligentiam interpretationemq; sibi

DE VERA ECCLESIAE

sibi assumere audeant. Qui ut respondeant, subsistent alij paululū, nec satis in promptu causam esse dicent, nisi quòd ea infelicitas est nostrorū temporū, quodq; propter peccata nostra, iure plecti videamur. Vbi verò non nihil cogitarint, addent, si nō tam causa spectāda est quàm occasio, quam à causa docti separant, eam satis claram ac manifestam esse, nec ab alijs magis proficisci, quàm ab ijs ipsis, quib. Ecclesiae regendę gubernandęq; cura cōmissa est. At quid ita? Quia populus, inquit, rudis & imperitus, à pastorib. suis hactenus non solū neglectus, sed & luxu, avaritia, ambitione, alijsq; perditissimis eorum moribus offensus, facilè in odium contemptumq; eorum adduci se patitur. Et quidem eò magis, quòd quaedam ab ijs, ita videntur proximis superioribus temporibus instituta, ut prætētu sacrorum & religionis, populum in superstitionem inducant, ipsi autem in rem suam, res Ecclesiasticas cōuertant, Quo quidem factum est, ut nō personę modò Ecclesiasticorum, sed & res ipsę Ecclesiasticę in inuidiam deductę sint, quasi non ad religionum sanctitatem, sed ad sacerdotum avaritiam & ambitionem, excogitatę. Quę persuasio semel concepta, manat latius, nec satis habent homines imperiti

riti & simplices, res & homines præsentis
contemnere, sed ex ijs etiam de superio-
ribus faciunt iudicium, ex quibus cum non
nullos quoque non optimos fuisse intel-
ligunt, & quædam etiam non optima iam
à superioribus temporibus in Ecclesia in-
ueterasse: (quod & rerum scriptores satis
produnt, & veteres patres sæpè conquerun-
tur) nusquam tutam fidem esse statuunt,
nec alio, quàm ad vnam sacram scripturam,
tutum esse receptum, vnde Ilias illa malo-
rum, de quibus modò diximus. Super
quo cum interrogabitur vnde nam negli-
gentia hæc Ecclesiasticorum, & corrupti
mores oriantur? Ecquid disciplinæ Eccle-
siasticæ sua constat auctoritas? quæ mo-
ras clericorum castigando, moresque cor-
rigendo, officium eos suum facere cogat?
respondetur non aliunde dissolutos istos
mores Ecclesiasticorum proficisci, quàm ex
disciplina Ecclesiastica dissoluta. Quo qui-
dem fit, vt de meritis canonibus, tum quidem
coërtio omnibus intereat, aut certè in pecu-
niam conuertatur, tum verò illi ipsi cano-
nes, qui adhuc supersunt, tã per dispensatio-
nes, quàm exemptiones (sic enim vocantur)
evanescât, & in nihilum redigantur ex quo &
im,

DE VERA ECCLESIAE

impunitas peccandi consequitur, & vt bona Ecclesiastica turpissimè direpta, turpiùs profundantur, & quod omnium indignissimum est sacrosancta Hierarchia Ecclesiastica, quæ tanquam cathena illa aurea Homeri à summo vsque ad imum dependet, summa rerum confusione dissoluatur: hæc vbi viri illi audierint, multò grauiorem quàm antè dolorem animo concipient. Verùm ne quid tamen omittant, quod ad primam mali causam, fontemque explorandum pertinere videatur, rursus interrogabunt, quidnam sit vnde hæc dissolutio disciplinæ nascatur, ortusque sui principatum ducat? Quibus alij responsuri, primùm pudore impediti non nihil hærebunt, nec satis audebunt proloqui quod sentiunt, sed excitati confirmatisque exhortatione aliorum, admoniti que in remedijs quærendis totum vulnus aperiendum, nec quicquam celandum esse, sic tandè verecundè & cum honoris præfatione oriantur. Præter iniquitatem temporum, cui sanè non parùm imputandum est (sunt enim omnium rerum sui ortus & occasus) illud officia plurimum conturbare, quod per quos disciplina Ecclesiastica exerceri oporteret, ipsi officium deserunt, & disciplina opus habent. Quinimo rem Christianam eo nunc
rerum

rerum deuenisse, vt qui summos in Ecclesia honores gerunt, homines cupidi splendoris & gloriæ, & qui questu nunquam satiantur, vix alio respiciant, quàm vt cupiditati suæ, quam habent inexplebilem, potentiam addant immensam & infinitam, qui sunt duo fontes omnium malorum. Quibus primum quidem fit, vt his rebus elati, supra leges & canones, ipsamque adeo Ecclesiam se ipsi constituent, regnorumque & imperiorum arbitrium assumant. Deinde verò, vt non tam ad id quod rectè possunt, quàm ad id quod possunt respicientes, Leges ac canones tam emolumentis, quàm potentia suæ ostendendæ causa figant, ac refigant, & nunc quidem dispensando, nunc eximendo, nunc denique indulgendo quæ omnia pecunia fiunt, omnem disciplinam Ecclesiasticam euertant, vnde hæc dissolutio vitæ ac morum, qua offensa multitudo, ad quosuis potiùs errores, quàm ad clericorum doctrinam se confert, nec antè conquiescit, quàm totam Rempublicam mille factionibus agitata, funditus euertat, qui est exitus horum malorum. Quæ quidè tria numero, vt supra demonstratū est, alia ex alijs nascuntur. Nam ex nimis cupiditatis & potentia fontibus, exorti vt dico prauis moribus Ecclesiasti-

E corum,

DE VERA ECCLESIAE

corum, ijdem mox multitudinem non modo in errorem inducunt, sed & ab iniusto imperio ad infrenatam licentiam proclamare faciunt, vnde tertio loco existit seditio, quæ omnia miscet, ac confundit. His dictis simul omnes in terram se abijcient, & vim lachrymarum profundent, precantes Deum optimum maximum, vt rebus afflictis succurrere, & Ecclesiam suam respicere velit.

4 Quo facto erigent se, & ad rem, ipsam cuius hæctenus proæmium persecuti fuimus, accedent. Quid ergo primùm aggredientur, aut quid agent? Enimvero quoniam ad sedandam ciuium seditionem, triplex per rerum naturam prodita est consilij capiendi deliberatio, cuius vna via est, cùm eos quos improbos quis iudicat, delet ac perdit, vt hac ratione, boni quietè ac tranquillè degere possint: altera, cùm non perdit quidem, sed in seruitutem tradit, bonisque parere cogit; & tertia, cùm ita ciues suos habet omnes tanquàm fratres commendatos, vt nullum ex ijs perdere aut in seruitutem dare velit, sed sublatis vtrinque malis, & offensionum causis, inter se ipsos conciliat, legesque ponit, quibus societatem suam coniunctionemque conseruare queant.

Prima

Prima eorum deliberatio consultatioque erit, quamnam ex his tribus vijs potissimum ingredi oporteat, in qua re eundem non ita multum inter se dissidebunt. Nam præterquam quod & factu difficile, vt euentu dubium, & re ipsa barbarum & immane est, eos ciues fratresque tuos perdere, aut in seruitutem adducere, qui & viui & liberi seruari possent, quod sane perinde est, atque si quis more eorum qui ab rapido cane morfi sunt, in propria sua membra sæuiat, nec quicquam tamen proficiat, quod tot hæc tenus intentate mortes, tot cædes, nimis heu nimis manifestè demonstrarunt: tum illud quoque secum reputabunt, in vtrancunque partem inclinarent, neutram his moribus dignam esse, quæ alteri imperet, sed quod in Prouerbij consuetudinē iã propè abiit: Illiã intra muros, peccari, & extra, & vtrinque opus esse, vt in ordinem redeant, & in rationis quasi gyrum deducantur. Itaq; repudiatis duobus prioribus remedijs, ad tertium animum adijciēt, & repurgatis vtriusque partis vitijs, in mutuã gratiã ciues reponere, & si quid apud hos vel illos boni est, in cõmune cõferre studebunt. Nã ea demũ summa sapientia boni ciuis est, cõmoda ciuiũ nõ

DE VERA ECCLESIAE

diuellere, sed omnes æquitate eadem continere. Quod ergo huius rei initium dabunt. Equidem cùm tria sint mala, vt diximus, q̄ orbem Christianum hoc tempore infestant, vitę & morum in clericis, opinionũ in populo, & seditionis in vtrisque, quæ & ipsa alia ex alijs nascuntur. Primũ hoc inter eos cõuenit, secundũ ea quæ superius disputata sunt, nõ vni quidem aut alteri, sed omnibus manum esse admouendam. Sed & illud quoque statuent, in singulis curandis, per omnes cuiusque partes & latebras eundem esse, nec quicquam relinquendum incuratũ nam ita omnino fieri oportere, supra quoque demonstratum est, his itaque constitutis rebus, deliberationem inducent, vnde nam potissimum videatur ordiendum, à seditione ne componenda, an ab opinionibus, an verò à moribus. Equidem secuti exemplum peritorum medicorum, qui primam morbi causam primũ aggrediuntur, in ea que tollenda curandaue maximè desudant ac elaborant, & ipsi inde ordiendum censebũt, vnde prima mali labes est exorta. Quid id ergo est? An seditio? Nequaquam, nam ab opinionũ varietate ac multitudine eam precipuè ortã esse ostendimus. An igitur ea ipsa varietas opinionum? nec illa quoque, nam
dis

dictum est, si non causam, occasionem certè multitudinis opinionum à negligentia Ecclesiasticorum & eorum deprauatis morib. extitisse. Ergo cùm non restat aliud quàm hi ipsi pravi mores Ecclesiasticorum, ab illis curandis tanquàm à capite ordiendum ducèt. Quorum quidem eò etiam maior priorque cura habenda est, quòd clericorum ordine restituto, reliqui non ita difficile sanari & in viam reduci posse videntur. Sacerdotes tui induantur Iusticia inquit ille, & sancti tui exultent. Sacerdotes eius induam salutari, & sancti eius exultatione exultabunt. Luceat lux vestra, inquit Christus, coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in cælis est. Igitur ad Ecclesiasticos hosce sanandos, & eorum mores conformandos quid fiet? Quoniam vitæ turpitudinem ac negligentiam omnem tam publicè quàm priuatim, ex duob. fontibus oriri diximus, nimix cupiditatis, & nimix potentix, nihil prius nec antiquius viri nostri habebunt, quàm vt duo isti fontes, aut penitus obstruantur, aut certè coërceantur, ne efferuescant. Ac ad cupiditates quidem restringendas, quoniam in animo illæ hærent ac consistunt, non aliud remedium esse statuent, quod illis rectè adhiberi

E 3 queat,

DE VERA ECCLESIAE

queat, quàm doctrinam Euangelicam, con-
iunctam cum multis monitionibus exhorta-
tionibusque & exercitijs pietatis. Nam ad a-
nimorum motus appetitusque; regendos, qui
neque manuteneri, neque oculis cerni possunt,
quid aliud agas, quàm vt Dei ipsius volunta-
tem verbumque; doceas, maiorum exēpla ob-
oculos ponas, & quaecunq; animum à sede
sua dimouere, & cupiditate aliqua splendo-
ris & glorię vel voluptatis inflāmare solent,
subducas? Ad nimiam potētiam minuendā
(qua minuta, etiam cupiditates minui so-
lent) quoniam ea foris eminet, nihil magis
cēsebūt opportunum quàm vt vetus forma
descriptioque; Ecclesię, vetusque; disciplina ca-
nonū, in vsum lucemque; reuocetur. Nā quę-
admodū ad ea quę intus sunt regēda guber-
nandaque; cōparata est doctrina Euāgelica, ita
ad ea quę foris sūt, & in externo ritu & cęremo-
nia potentiaque; consistunt, dati sunt prisca ca-
nones, & sanctorum patrū sacrosanctę cōsti-
tutiones. Quibus quidem vt rectē vtare val-
dē considerandū esse statuent, quantūuis di-
uinę illę sint, idē tamē ijs, quod reliquis om-
nibus legibus scitisque populorum accide-
re. Quid verò illud est? Quod pro materię
subiectę mutabilitate, nunquā consistunt,
sed in perpetuò fluxu motuque; positę, pmuta-
tione

tatione temporū, locorū, personarū, & aliarū id genus rerū quotidie mutantur. Cuius evidens documentū est ipsa Hierarchia Ecclesiastica, quæ primū à Christo instituta, solis 12. Apostolis, & discipulis septuaginta continebatur. Quo in cælum sublato, mox in aliam faciem mutata est. Nam ordine Apostolorum cum ipsis duodecim intercidēte, constituti sunt Episcopi, Præsbyteri, Diaconi, qui Ecclesię Dei regendę præessent, Post quos secuti sunt Archiepiscopi, Patriarchę, Lectores, Exorcistę, Acolythi. Quibus non multò pòst accessēre Monachi, Abbates, Archimandritę, Canonici, & id genus alij vsque ad hæc nostra tempora, quę & ipsa nunquam cessant aliud ex alio producere. Quod quidē cū fit, tametsi quędam subinde irrepant non omnino optima, imo etiam noxia, aut certè superflua (nam omnis generatio ex corruptione est) plurima tamen sepe incidunt, quę necessitas temporum ita exoptulat, & in aliam formam speciemque mutari desiderat. Quod animaduertens Plato, inter cęteras legum condendarum causas, necessitatem connumerat, addens bonum latorem legum, haud absimilem pictori esse, qui picturā quā fortè pinxit elegā

DE VERA ECCLESIAE

tissimam, & politissima arte perfectam, perpetuam esse cupiens, ita vt indies melior euadat: discipulum relinquit eiusdem artis peritum, qui tum quidem temporis iniuria corrupta restituat, tum verò minùs rectè facta emendet. Quia enim nihil sub luna est, quod non mutationi quemadmodum & ipsa subiectum est, necessario accidit, vt in omni Republica quantumuis bene legibus fundata, duplici auxilio leges illæ indigeant. Ex quibus vnum est, vt si quid curiu flexuque temporum vitij contractum sit, id emendetur: alterum, vt si ratio temporum addi aliquid aut detrahi mutariue postuler, id fiat, hac tamen cautione, quæ in vtroque adhibenda est, vt dum hæc facis, non mox ad vltima tempora Reipublicæ primùm conditæ recurras, reliquaque inde consecuta cuncta reijcias, sed vt reserctis malis, ea deligas quæ & vitio careant, & à præsentibus temporibus moribusque nõ sunt aliena, vt quàm minimum mutationis inducatur, ne si aliter facias, & nouam omnino formam Ecclesiæ, priscais illis nimis altè repetitis, constituas, non solum nihil agas, sed & totam Rempublicam euertas, Hæc vbi ita præmunierint iam ad canones ipsos eruendos & in lucem proferendos accedent,

cedent, quorum prima pars erit, de creandis clericis, vitæque ac morum conformatione: Altera verò de disciplina Ecclesiastica sine qua reliqua frustra suscipiuntur. Ac quoniam quidem ea ipsa disciplina nulla est, nisi sint homines idonei per quos administratur, de his tertio loco explicabitur. In creandis clericis, prima cura erit, ut neque per sordes, neque per ambitionem, neque per gratiam in eum ordinem quis legatur, nec alijs ad eum pateat aditus quàm quos iusta ætas, & in rebus honestis atque magnis spectatæ vitæ innocentia, & scientia rerum diuinarum, aliæque id genus laudes virtutum commendant. Ex quibus ipsis tamen prohibebunt, ne plures quàm opus sit clerici capiantur, neque ad omnes ordines Ecclesiasticos simul, sed gradatim primùm ad minores, deinde iusto interiecto spatio temporis ad maiores admittantur. Nam quem admodum in nauis non statim gubernator quis efficitur, sed primùm remex, deinde proreta, & post gubernator. Item in exercitu non continuo dux, sed primùm miles, mox tribunus militum, & deniq; dux belli. Ita in Ecclesia, nõ ad sacerdotium mox profiliendum, sed per lectorum, diaconorũ, & alios id genus gradus paulatim eundum est, ne

DE VERA ECCLESIAE

si aliter fiat, & ex prophano rerumque sacrarum rudi & imperito repente sacerdos vel Episcopus quis exoriatur, idem quod gigantibus apud Thebas accidat, qui ex dentibus draconis quos Cadmus seuerat, subito exorti, pubetenus armati, eadem die mutuis vulneribus confecti omnes interierunt. Sed & in sacerdotijs beneficiisque Ecclesiasticis tribuendis, nequaquam patientur vt in vnum plura sacerdotia conferantur, & alij quidem abundantibus, alij contra turpiter egeant: sed singulos singula obire iubebunt, ijsque coram adesse, vt cui quisque altari seruit, de eodem secundum canones viuat, & si qui Legibus solutos se dicant, eos legibus rursus parere, & in ordinem redire, cogent. Iam de vita & moribus Ecclesiasticorum, quibus in omnes partes vsus vitæ conformatur, eos ipsos ad præscriptum canonum quoque exigent, nec quenquam in eo ordine esse patientur, cuius vita in manifestam reprehensionem ebrietatis, aleæ, scortationis & similibus vitiorum incurrat. Quin legem etiam condent sumptuariam, qua & communiter viuere, & à lautiore cultu vestium, extractisque mensis & epulis abstinere iubeantur: & quod de dimenso superat, in
paupere

pauperes aliosue pios vsus elargiri. Nam vt
semel dicam, hoc tanquàm scopum sibi ha-
bebunt propositum, vt hic ordo non solùm
vitio careat, sed vt vitæ sanctitate morumq;
probitate, alijs specimen sit & exemplum,
Non dissimilia circa rerum sacrarum admi-
nistrationem quoque statuēt, vt quam quisq;
que nactus est diuinorum curationem, eam
non dico non negligat, sed omni studio co-
lat ac ornet, & si quid fortè vel vitio clerico-
rum, vel vulgi superstitione irrepsit mali, q̄
cum antiquis canonibus veteriq; vsu Eccle-
siæ, non sit consentaneum, id penitus ampu-
tabunt, & ad priscorum canonum rationem
normamq; reducent. Atqui nihil nūc que-
at dici, inquires, quod non sit dictum prius,
estque in medio Ius ipsum Pontificium,
quo hæc omnia luculentissimè describuntur.
Scio, nec est ea instituti ratio, vt quicquàm
noui inducatur, sed hoc tantùm volo, vt ve-
teres canones, qui nunc propemodum ob-
soluerunt, in pristinū locū reuocentur. Quod
quidè ideo hætenus factū non est, quòd ho-
mines cupidi & auari, alijs studijs, q̄ de con-
quirendis sacerdotijs sunt, occupati, hanc
partem canonum quæ de conformatione vi-
tæ ac morum est, desertam & incultam
reliquerunt, quæ tamen cum domina
sit

DE VERA ECCLESIAE

fit & princeps vniuersę Reipublicę Christianę, opus est, vt vel nunc tandem excolatur, illaque altera quę non tam bene viuendi, quàm litigandi vias tradit, quoad eius fieri queat, conuiescere iubeatur, quod vt alij ante nos plurimi summa auctoritate viri optarunt, & in his post veteres Ioannes Gerson bonus auctor in primis, & princeps sui temporis theologorũ, in eo suo libello, quę de causis ruentis Ecclesię inscripsit. At verò quo pacto id fiet? Si instauratis canonibus, vnà etiam disciplina canonum (nam hoc secundum esse diximus) reducatur. Quia enim disciplina vitam & motum præbet Reipublicę, & quasi euerriculum est omnium malorum: nihil hi viri prius nec antiquius habebunt, quàm vt ea pristino suo statui nitoreque restituatur, In qua re illud ante omnia curę habebũt, vt quę aduersum eos, qui minus faciunt officium, per canones, introductę sunt admonitiones, obiurgationes synodi, in quibus maximum momentum est Ecclesię bene gerendę, & denique pœnę Ecclesiasticę tam priuatę quàm publicę, quę iam penè occiderunt, omnes in antiquum statum reponantur. Quas quidem pœnas ita irrogari iubebunt, vt ne vnquam vnã in aliam commutari, aut quod indignius est, turpi

CONSTITVEND. RATIONE.

39
 turpi nundinatione pecunię redimi patian-
 tur. Memores hac re propè vna, totam disci-
 plinam Ecclesię primùm labefactatam, ac
 deinde collapsam esse. Porrò animaduerten-
 tes disciplinę rectę exercendę, nihil magis
 obesse, quàm si quis imperio proprij sui ma-
 gistratus, in cuius oculis quotidie versandũ
 est, eximatur, aut in sacris ordinibus sacerdo-
 tijsq̃ue capiundis, legibus solvatur, omnes
 hasce exemptiones dispensationesq̃ue vna
 Lege rescindent, & tam proprijs suis magi-
 stratibus, quàm sacris canonibus, omnes cle-
 ricos parère cogent. Qui quidem eò minùs
 molestè id ferre debent, quòd non alia re
 magis ipsi se suaq̃ tuentur, quàm auctorita-
 te canonum, à quibus si se illi subtrahunt,
 eorumq̃ue grauitatem diffigiunt, quonam
 tandem ore, quod in se recusant ab alijs po-
 stulabunt, Nec verò ad rem pertinet, quod
 mihi dicas non nouum sed vetus esse, vt ex
 causa legibus quis solvatur, non enim id me
 fugit, nec iam disputo, quid auctoritas Ec-
 clesię valeat, sed id solùm, an id quod pos-
 sit, etiam expediat, estq̃; nihil perniciosius,
 mea quidem sententia in Ecclesia, quàm
 quòd apud maiores vix semel atq̃; iterum,
 idq̃ue summa necessitate exigente, vel utili-
 tate proposita factum est, id nos passim &
 vbi-

DE VERA ECCLESIAE

vbiq; ad exemplum trahere, & venerandam
Ecclesiae antiquitatē ad cupiditates nostras
conuertere. Quinimō vti maximē recte atq;
ordine ea facta concedas, ratio tamen tem-
porum, quæ iam penitus prolapsa est expo-
stulat, vt sublatis omnibus priuilegijs, ad cō-
munem Legem & sacrosanctos canones sit
reuertendum. De quibus quidem canoni-
bus, si quidē id quis dixerit, quod de actio-
ne oratoria ille dicebat, minimē meo qui-
dē iudicio errauerit. Rogatus enim quid in
oratore primum esset? actio inquit, quid se-
cūdum? actio, quid tertium? actio. Similiter
ergo in constituenda religione & Ecclesia,
si quis me roget, quid primū sit, respōdebo,
Canones, quid secundū, Canones, quid ter-
tium, Canones, in quibus solis restituendis,
tota salus nititur Reipub. Christiane, verūm
qua ratione ad efficias quando nunquam
defuturi sunt homines cupidi & importuni,
qui commodi sui causa, principum animos
sollicitent, vt quo Iure quauē iniuria Legib.
soluti, neq; pœnas legum, neq; imperia ma-
gistratuum reformident, sacerdotiorum autē
quantum velint possideant, nec extat
ratio, qua hi principes Ecclesiae prohiberi
possint, quo minū potestate sua Iureq; vtā-
tur. Enimuerō hoc est quod modō dicebā,

per

perparū esse canones restitui, nisi simul disciplina Ecclesiastica restituatur, nec rursus disciplinam satis posse sustineri, nisi sint homines magni & rebus agitati, per quos sustineatur. Itaq; post superiora duo constituta, tertia cura erit, vt tum quidem cupidorum hominum improbitas retundatur, tum verò principum Ecclesiæ nimis effusa potestas refrenetur. Id verò quomodo effici queat dicendum est. Nam omnis huius institutionis hoc est caput. Ac ad eos quidem reijciendos & perterrendos, qui non amore religionis sed auiditate opum, splendoris, & gloriæ ad Ecclesiam se conferunt: præterquam quod non parum valiturum viri nostri putabunt, quod supra dictum est, suum quenque munus obire debere, nec vlllo priuilegio permitti, vt amplius quàm vnum sacerdotium vnus possideat: tum illud quoq; addent, vt quod ex possessionibus Ecclesiasticis quotannis reficitur, id viritim diuidatur, & non quidem in manum cuiq; detur: sed duobus trientibus primùm in pauperes & facta tecta ædium sacrarum, secundùm canones erogatis, eum qui super erit trientem, per œconomos, & alios, ad quos tam operæ exigundæ, quàm iustorum præbendorum cura pertinebit, in vsum eorum cõferri iubebunt, qui

DE VERA ECCLESIAE

qui & rei diuinę faciendę intererūt, & com-
 muni aliorum conuictu vtentur. Quod
 quidem cū fiet, arctęque tenebitur, ita vt
 neq; thesauris reponendis, neq; luxui aut fa-
 stui sit locus, næ haud ita multi erunt, nisi
 verē pij, religionisq; amantes viri, qui ordi-
 nem Ecclesiasticum, magno studio appeten-
 dum ducent. Ad principum Ecclesiasticorū
 impotentem dominatum refręnandum, po-
 nēt sibi ob oculos, in bene institutis Rebus
 publicis, ita ferē esse cōparatum, vt maiori
 potestati, ne qua fortē in tyrānidem labat,
 alia potestas opponatur, per quā in officio
 contineatur, nimiaq; eius ferocia, tanquam
 vinū infusa aqua mitigetur. Hinc Romani,
 Regibus Præfectos, Ceterum Dictatoribus
 Magistros equitum, Consulibus Tribunos
 plebis opponebant. Lacedæmonij autem
 Imperatoribus suis Ephoros. Quorum om-
 nium ea erat ratio vt si quid Ili more huma-
 ni ingenij peccarent, aut molirentur violē-
 tum, per hos tanquam fræno iniecto retine-
 ri, & in ordinem cogi possent. idem ergo de
 principib. Ecclesiasticis statuēdum esse viri
 nostri censebunt, memores ad Imperatoriū
 munus secundū canones pertinere, vt Ec-
 clesiam ille tueatur ac defendat, et si quid cō-
 muni patrum consensu scitum ac decretū,
 &

& in canones relatum est, id exequatur, & propositis edictis publicis, ab omnibus tam clericis quàm laicis faciat obseruari. Plena est exemplorum historia, pleni libri Nouellarum constitutionum Iustiniani, plena Cócilia Oecumenica, vbi inuenias preces principi factas à patribus, vt quod ipsi decreuissent, ille suis constitutionibus sancire, & ad parendum non laicos modò, sed & Ecclesiasticos cogere vellet. At quos Ecclesiasticos? an minorum ordinum tantùm? Imo etiã maiorũ, Episcopos dico & Archiepiscopos, ipsosque adeò patriarchas. Nam si Imperatoris est, totam Ecclesiam defendere, idq; contra omnes, & magna pars Ecclesiæ sunt sacri canones, quos & sanctos & inuiolatos esse oportet, idque ab omnibus cuiuscunque tandem loci sint atque ordinis, res ipsa, nisi equidem fallor, demonstrat, si quidem vlla in parte violari aut carpi eos contingat, nec quisquam sit Ecclesiasticus, qui officium faciat, vel si quod deterius est, ille ipse qui caput est Ecclesiastici ordinis, tale quid in se admittat: ad curam eius pertinere, vt accurrat, & Ecclesiæ laboranti non solum contra hostes externos, verùm etiã domesticos, si fortè ex pastoribus prædones facti sint, opem ferat. Quid ergo, an principis imperio

DE VERA ECCLESIAE

Ecclesiastici suberunt? Nequaquam, sed eō-
 trā principis est, Ecclesiæ quæ omnes iudi-
 cat, & à nullo iudicatur: cuius Imperium se-
 cutus, siquidem oppressis canonibus subue-
 niat, ijsq; vindicandis contra vim hostium,
 siue illi prophani, siue clerici sint, operam
 nauet, ordinem illum Ecclesiasticum ad quē
 ea res pertinet vel languētem exuscitet, vel
 laborantem re & consilio iuuet: tantum ab-
 est vt regnum possidere, vt contra non nisi
 iussa canonum facere & auctoritatem Eccle-
 siæ afferere videatur. Dico autē nominatim
 de ordine Ecclesiastico, ad quos ea res perti-
 net, iuuando: quemadmodum cuique or-
 dini clericorum, suos viri nostri Ephoros
 adhibebunt prophanos: summo quidem,
 supremam Imperatoriam dignitatem, reli-
 quis autem reges, principes, & prouinciarū
 rectores, prout cuiusque est gradus, qui non
 modò administrationis & disciplinæ curam
 gerent, verum etiam in partem electionis, in
 qua maximum est momentum, secundum
 veteres canones vocabuntur: Ita nullum
 quoque gradum aut ordinem Ecclesiasticū
 esse patiētur, qui non alium supra se habeat
 à quo in officio, loquor enim de moribus,
 contineatur. Et ideo quemadmodū minor
 bus ordinibus presbyteri, presbyteris Epi-
 copi,

copi, Episcopis Archiepiscopi, Archiepiscopis Patriarchæ, Patriarchis Pontifex maximus præest, ita pontifici maximo Ecclesiam ipsam præesse iubebunt, quæ & iubeat quæ facienda sunt, & prohibeat contraria, nec obedientem autem moneat ac castiget, quin utrisq; & patribus Ecclesiæ, & Imperatoriæ maiestati, regibusque & principibus, hoc curæ erit, ut suis cancellis, quos illi Ecclesia circumdedit inclusus sacrosanctos canones, tam pro se ipso seruet, quam ab alijs, adhibita disciplina Ecclesiastica, seruandos curet, eosque neque temerè dispensando, neque eximendo, neque indulgendo, laxet aut dissoluat. Atqui est Ecclesiæ, inquires, conseruanda sua dignitas, nec tam hominum qui in ea versantur, quam ordinum ratio habenda, ne vilescant. Probè, sed hanc dignitatem quibus rebus putas contineri? cedo? an auro, argento, gemmis, fastu, potentia infrænata. Nequaquam. Imo verò pietate, fide, constantia, & alijs id genus virtutibus, quæ sunt ex medio genere laudum, & vera clericorum ornamenta, Quod docens Christus ipse, cùm Petrum ouib. suis pascendum præponeret, nõ de auro quidè & argento quærebat, ecquid eo præ cæteris abundaret, sed de charitate & erga se amore; quod non contentus

DE VERA ECCLESIAE

semel rogasse, ter iterabat, vt tantò manifestius dignitatem sacerdotalem ea re vna potissimùm contineri demonstraret. Cum quasi diuitiæ opumq; potentia coniungantur, siquidē moderatæ sint, nihil habent admodum mali, si verò immoderatæ, non solum decus nullum adferunt, sed & summam turpitudinem. Nam quemadmodum si oculum, quæ pulcherrima pars est humani corporis, nimium studeas ornare, illiq; gemmas & aurum adhibeas, tandem efficis, vt his impeditus, vsum officiûq; suum amittat: Similimè in ordine Ecclesiastico, si plus quàm satis est, opum & honorum potentiæq; in eum conferas, fit vt ijs tanquam spinis suffocatus, vel cæno potiùs circumlitus, verã suam speciẽ formamq; perdat. Quibus detrahendis, tantum abest, dignitatem eius ac decus te minuire, vt contra squalore detractò, nitore splendoriq; suo restituere videare. Quem quidem splendorem, si vti cogitatione percipimus, oculis cernere liceret, mirabiles sui amores in animis nostris excitaret: verùm de clericis & eorum vita corrigenda, potentiaq; ad mediocritatem reuocanda, hæc dicta sufficiant.

V. Dehinc sequit, vt de ijs qui prauis opinionibus imbuti sunt, quo pacto sanari debeant, sit

fit dicendū. In qua re tametsi multū iam effectū viris nostris videbitur, sublatis vitijs clericorum, quibus populū offensum ad novos hosce magistros plerūq; cōferre se diximus: tamē quædā propria censebūt esse remedia, quæ huic malo debeāt adhiberi, & tā multitudini quàm magistris accōmodari. Quæ ergo erunt illa remedia? Suprà demonstratum est, primas duas partes hæresis esse, ignorantiam veritatis, & errorem quem duplicē vocauimus, qui est cū id quod nescit, scire se quis existimat. His duobus, & vix alijs, nisi fortè vehementem illum impetū animi addas, qui à furore non longè abest, multitudinem vt plurimū laborare, (nam de magistris pōst videbimus) planè iudicabūt. Itaq; hinc primum remedium ducendum esse statuent, nec aliud magis diligentiusq; procurandum, quàm vt proposita vera puraq; doctrina, quæ nullis labibus errorū aut superstitionū infecta sit, erudiatur, & à falsis istis magistris, & eorū doctrina, quoad eius fieri queat, retrahatur. Quæ igitur erit illa vera puraq; doctrina? Ea ipsa nimirum, quam suprà breuiter attigimus, quæ quatuor constans gradibus, qui singuli ternos alios in se continent, duodecim quasi capitibus, vniuersam religionē cōplectitur. Horū primus

DE VERA ECCLESIAE

gradus est vt deum super omnia amantes, in eoque totos nos collocantes, in proximum non minùs quàm nos simus animati, idque per fidem in Christum Iesum, per quem solum ascensus est in cœlum, ingressusque in amorem illū diuinum, per quem euecti inter superos collocamur. Alter vt ad fidem illam & amorem adipiscendum, tum quidem prædicationem verbi Dei inter nos habeamus, tum verò participes fiamus mysteriorum Christi, cum ijsq; coniungamus exercitia pietatis erga Deū & homines, vt imitatores simus Christi, quemadmodum ille est Patris. Tertius, vt ad hæc publicè procuranda, & ministri sint in Ecclesia per quos administrantur, & certa quædam instituta Ecclesiastica, ritusque & cęremonię, sine quibus non rectè peraguntur: vltimus vt horum omnium ratio descriptioque è fontibus petatur sacrarum literarum, & earum vera intelligentia vsuque veteris Ecclesię, qui iam inde ab Apostolorum temporibus, ad hæc vsque tempora manauit, hæc igitur populū quàm diligentissimè doceri iubebunt, & tum quidem scriptis libellis, tum verò viua voce passim & vbiq; inculcari. In qua quidem re, cum multa præcipient, tum illud in primis vt horū graduum, qui non tam numero
quàm

quàm pondere iudicantur, nō solūm disti-
ctio diligēs, verum etiā proportio compara-
tioq; seruetur, & prout cuiusq; dignitas est,
alij alijs tam in vita quàm doctrina ante-
ponantur. Itaque principem omnium, &
qui semper populo inculcandus sit, statuēt
esse primum gradum, in quo verē virtutis,
& pietatis erga Deum & homines, per Chri-
stum Iesum, splendor est maximus, quo qui
illuminatus est, nā haud multis disputatio-
num & quæstionum obscuritatibus se inuol-
uet, sed animo tranquillo ac quieto, quam
tantopere nobis Christus laudauit, pacem
uiuens & moriens omni studio colet. Secū-
das partes ijs tribuent, qui posterioris sunt
ordinis, sine quibus haud ferè peruenitur
ad priora, Inter quæ tamē hoc interest, quòd
hæc priora interiora sunt & per se expeten-
da, nec vnquam à nobis discessura, sed vnà e-
uolatura in cœlum: Illa verò posteriora di-
uinissima quidem, sed tamen quoq; modo,
si ita fas est dicere, externa, & ad exteriorem
Ecclesiam constituendam comparata, quæ
non tam per se spectantur, quàm gratia eo-
rum quæ primi sunt ordinis, quo tanquam
ad finem referuntur, De tertio gradu sic tra-
di iubebunt vt intelligant homines, quæ ra-
tio proportioq; est secūdi ad primū, eandem

DE VERA ECCLESIAE
esse tertij ad secundum, nec alia de cau-
sa ministros Ecclesiae, ritusque & cæremonias esse constitutas, quàm vt prædicatio verbi Dei, & sacrosancta mysteria exercitiaque pietatis, certo ordine peragantur. Qui quidem ordo quanquam diligenter colendus est, vtpotè sine quo in rebus humanis nihil rectè geritur, adeò vt capitales meritò censerì debeant, qui eum nulla necessitate proposita confundere audeant, tamen hoc valdè cauendum est, ne propter externos & aduentitios ritus & cæremonias, quæ in casu sitæ, temporibus gubernari & mutari solent, ea quæ interiora sunt, vel negligantur, vel obscurentur, quare nulla perniciēs maior hominum vitæ adferri potest. Itaq; præcipi-ent, vt in omni vita ac doctrina, vno potissimùm amore per fidem, tota ratio religionis dirigatur, isque tanquam sol præluceat, reliqua autem tanquam lunæ & stellarum minora lumina, subsequantur. Eandem quoq; proportionem contentionemq; esse statuent, eorum inter se quæ quarti sunt ordinis, ex quib. primas sacris literis deferent, quarum ratio latissimè patet, & in quibus solis tantum inest pondus, vt reliqua ex aduerso posita, vix momenti instar sint. Secundas tribuent rectè earum intelligentiæ, quæ non

non aliunde magis petenda est, quàm ex perpetua interpretatione Ecclesiæ, & sanctis patribus, qui pares Apostolis, aut certè superiores, sanguinè suum pro Christo profuderunt. Tertiæ vsus erunt & consuetudinis, cuius auctoritas quæ sanè grauissimè apud omnes esse debet, in his potissimùm spectanda est, quæ in cæremonijs posita, eiusmodi ferè sunt, vt re ipsa demonstrari & per manus tradi potius quàm literis propagari velint. Iam verò præter hæc & illud populum doceri, sepiusque multitudini inculcari iubebunt, quod Christus discipulis suis tam sedulò commendauit. Quid verò id est? vt in his quæ dicta sunt, & simplices simus, & prudentes, simplices quidem vt columbæ, prudentes verò vt serpentes. At quo pacto simplices vt columbæ? vt ab rerum humanarum varietate ac multitudine remoti, in vnius Dei amore, quem per columbam sacræ literæ significant, curas cogitationesq; nostras collochemus, nec aliud quàm quod verum, simplex syncerumq; sit quæramus, memores illius Christi, Martha, Martha, sollicitaris & versaris circa plurima, Maria autem optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Cum quo congruit illud quoq; Salomonis. Sentite de domino in bonitate, & in simplici-

DE VERA ECCLESIAE

plicitate cordis querite illum, quoniã inuenietur ab his, qui non tentant eũ, apparet autem ijs, qui fidem habent in illum. Quomodo verò prudentes vt serpentes? vt in omni vita & conuictu hominum, rebusque cognoscendis, cum serpente illo prophetico, obturemus aures nostras, ad vocem incantatium, & venefici incantatis sapieter. Quis autem ille veneficus qui incantat sapienter falsus Propheta, qui veniẽs in vestib. ouium, intrus est lupus rapax, qui que à recta via cognitionis & amoris Dei deflectens, vel ad dexteram, vel ad sinistram nos deducit. Ceterum quo pacto id fiat, operæ videtur precium vt intelligatur, & cum superius breuiter à me tactum sit, nunc paulò latius explicabo. Vera Dei agnitio est, cum mentis oculus ad Deum conuersus, tum quidem lumine intelligentiæ illustratur, tum verò amoris calore accenditur. Hanc tam præclaram & magnificam agnitionem, inuides nobis Diabolus (vnde nomen accepit) omnem dat operam, vt à vultu Dei, vultum nostrum auertat, & à contemplatione superiorum, ad inferiora detorqueat. Itaque sciens naturaliter homini esse inscitum, vt & religione erga Deum commoueatur, & ad cognitiones & scientiæ cupiditatem trahatur,

conq

coniungens cum utroque imbecillitatem naturæ humanæ, quæ à virtute, ad vitiū omnes proclives sumus, facilè efficit, ut specie quadam ac similitudine religionis & scientiæ, nos decipiat, & à vero Dei lumine, ad umbras & imagines rerum auertat. Verùm ad quas umbras & imagines? Inanium questionum & falsarum superstitionum. Nam quemadmodum in homine, qui quasi tribus à natura indutus est personis, tum quidem mēs inest, tum verò corpus, tum etiam umbra: haud secus in religione, quædam sunt interiora, quæ proximè naturam attingunt diuinam, quædam media, quæ partim diuina sunt partim humana, quædam denique externa in varietate questionum, rituumque ac cæremoniarum constituta, speciem quandam gerunt similitudinemque superiorum. In his persequendis si quidem uti natura copulata sunt, ita pro cuiusque dignitate, omnia coniungas, rectum est quod facis, fert enim sic natura, ut quandiu in hac vita degimus, separari neque possint, neque debeant. Si verò contrà vnum ab alio diuelas, & relictis interioribus, & medijs, ad sola externa te conuertas: iam falsis imaginibus te ludi, & quemadmodum in fabulis est, nebulam pro Iunone colere, aio.

Quod

DE VERA ECCLESIAE

Quod quidem vt efficiat doli ille fabricator
 Diabolus, non apertè quidem nos aggredia-
 tur, sed conscius, vt dixi, fragilitatis nostræ,
 & sciens tamē, tam ad Dei cultum, quàm ad
 rerum cognitionem, à natura nos forma-
 tos & imbutos esse, & vtriusq; obscuras quas-
 dam scintillas in nobis lucere, his rebus ad
 commodum suum arte quadam abutitur, &
 tum quidem specie religionis, tū verò scien-
 tiæ, maiores partes animi à recta religione
 detorquens, ad falsas istas vmbas & imagi-
 nes paulatim & latenter seducit. Quo autem
 pacto? Si quos nouit homines rudes & impe-
 ritos, religioni tamen deditos, vt fit, his per
 falsos prophetas suos, hypocritas, externo-
 rum rituum & ceremoniarum pulchras ima-
 gines ob oculos ponit, quarum specie cūm
 se impensius delectant, fit vt vera religio
 (nam omnia mala exempla, ex bonis initijs
 ferè oriuntur) paulatim aboleatur, & cere-
 moniarū bellæ imagines, à rebus ipsis diuul-
 sæ, in turpes superstitiones conuertantur.
 Sunt enim ceremoniæ ex eorum bonorum
 numero, quibus si modicè quis vtatur, pro-
 sunt, si verò immodicè, nocēt. Bonum enim,
 inquit ille, fit nō bonum, cūm fit non benè,
 & cūm in omni vita, tū in his rebus, vel ma-
 ximè vitandum est, vt nequid nimis. Si
 quos

quos contrà nouit homines ingeniosos & acutos, & magnarum rerum auidos, his per alios falsos phophetas suos, quæstiones obijcit difficiles & obscuras, prima quidem specie non inutiles, sed si propius aspiciantur, minimè necessarias (verborum pugnans vocat Paulus) & à beata vita prorsus alienas: quibus capti, obliti verè pietatis, & religionis, ad eas totos se conuertunt, ijsque agitandis, & tam publicè quàm priuatim inculcandis, omnes neruos intendunt, vnde confusio religionis, quàm hodie cernimus. Quod igitur suprà dictum est (redeundum est enim ad propositum) cauendum esse à falsis prophetis, & ad eorum cantus aures obturandas, De his ipsis accipiendum est, qui specie quadam recti, ab amore Dei & hominum, veroque cultu mysteriorum Christi nos retrahunt, & ad inanes quæstiones superstitionesue deducunt. Quæras quomodo eos agnoscas, & à veris prophetis & pastoribus intercernas? Enimuerò priores qui & hypocritæ vocantur, describit Christus sub persona Phariseorum, hoc modo. Dicunt, inquit, & non faciunt, alligant onera grauia & importabilia, & imponunt in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea mouere. Comedunt domos viduarum, orationes

nes

DE VERA ECCLESIAE
nes longas orantes, & irrita faciunt mandata
Dei, propter mandata sua. Sed & decimant
mentam & anetum & cyminum, & relin-
quunt quæ grauiora sunt legis, iudicium
& misericordiam & fidem, colant deniq; cu-
licem, & deglutiunt camelum. Posteriores
quos falsos prophetas propè dixeris, non a-
lia nota magis agnoscas, quàm qua Christus
Saducços describit, cùm eos errare ait, ne-
scientes Scripturas, neque virtutem Dei.
Nominatim autem & Scripturæ meminit,
qua ea quæ literarum notis descripta sunt,
intelligit: & virtutis Dei, quo veram Scri-
pturæ intelligentiam, non ex nature & in-
genij nostri imbecillitate, qua sepè labimur
& erramus, metiedam esse significat, sed ex
virtute & immensa potestate Dei. Hinc enim
Iudas in sua Epistola, de ijs loquens qui ad
humanæ naturæ captum sacram Scripturam
expendunt: Quæcunque ignorant, inquit,
blasphemant: quæcunq; autem naturaliter
tanquàm bruta animalia norunt, in his cor-
rumpuntur. Quod quidem faciunt, cùm ad
rationes naturales Scripturæ mysteria ex-
pendunt, quos visionem cordis sui, non au-
tem de ore Domini loqui Ieremias ait. Orige-
nes locum illum Leuitici exponens, vbi de
iurgio duorum agitur, quorum alter Isra-
helis

helita erat à patre & à matre, alter verò à matre tantùm, patre verò Aegyptio natus: Si quis, inquit, & fidei credulitate & nominis professione Christianus est, & Catholicus: iste ex vtraq; parte Israhelita est. Qui verò professione quidem Christianus est, intellectu autem fidei hæreticus & peruersus, iste matrem quidem Israheliticam, patrem verò Aegyptium habet. Quomodo ergo hoc accidit? Cùm Scripturam quis legit, & literam quidem sequitur, intellectum autem repudiat spiritualem, hic matrem Israheliticam habet, id est, literam: sensum verò qui spiritualem non sequitur, sed carnalem, isti est Aegyptius pater. Et qui aduersum Ecclesiasticum & catholicum litigat, id est, contra eum qui ex vtraq; parte Israhelita est, & secundùm literam & secundùm spiritum, is est qui ipse secundùm literam quidem Israhelita est, secundùm spiritum verò Aegyptius. Hæc ferè Origenes. Planè autem ut hoc vitium effugeret Magnus ille Basilius, & cum eo Naziàzenus: refert de ijs Rufinus, in solitudinem eos se recepisse, ibiq; annos tredecim sacris Scripturis legendis operam dedisse: quarum intelligétiam, inquit, nõ ex propria præscriptione, sed ex maiorũ scriptis & aucto-

& aucto

DE VERA ECCLESIAE

84
 & auctoritatibus hauriebant, quos & ipsos ex Apostolica successione intelligendi regulam suscepisse constabat. Ergo verum signum, quo hoc genus prophetas agnoscas, est, si verba quidem sacrae scripturae recipiant, veram autem intelligentiam, non ex virtute Dei, & auctoritate Ecclesiae, sed ex sua natura sensuque metiantur. Quorum quidem animus semper mobilis, & errore vagus, cum non habet ubi consistat, nunquam, inquit Athanasius, definit aliud ex alio parere, aliasque ex alijs opiniones erroresque producere, adeo ut idem eorum scriptum, vix bis librarij manum subeat. Nam quod mihi dicas literas sacras per se patere, nec vlla opus habere interpretatione: fatebor id quidem, si vitam spectes & mores, eoque instituto ad eas accedas ut melior fias. Verum si laudem doctrinae & eruditionis ea in re veneris, & cognitionem mysteriorum, dicam cum Christo, non omnibus datum esse nosse mysteria regni caelorum, nec omnes aures habere ad audiendum, aut oculos ad videndum. Imo si quis minus digne sacra tractet, & temere in vulgus spargat, addam non aliud id esse, quam sanctum dare canibus, & proijcere rosas ante porcos, qui & pedibus eas conculcent, & conuersi dirumpant nos.

Sed

Sed & hoc indicio se produnt hi homines, quòd cum summa contumacia & mutabilitate scelus quoque coniungunt, nec vllum crimen adire recusant, dum quod volunt consequantur. Quod quidem si antea fuit ignotum, nuper est cognitū, & re ipsa quotidie experimur. Sed de his quidem iam satis; eramus enim huc ex eo digressi, quòd declinando fraudes falsorum prophetarum nulla re magis populū sanari, erroremq; illi eripi posse iudicaremus, quā recta doctrina. Quæ quidem eò magis quoq; proderit, altiusq; radices ager, si non multitudini modò, sed & rudi puerorum ætati, qui seminarium sunt Reipubl. adhibeatur. Nam qualem tibi finxeris iuventutē, talem post paucos annos habebis Rempublicam: estq; nulla nec certior nec facilior constituendæ civitatis ratio, quàm quæ fit recta educatione iuventutis. Quin & magistros ipsos & principes sectarum (nam de his nunc dicendum est) si quidem viri boni esse velint, hac recta doctrina sanari & in viam reduci posse sperandum est, ac maximè quidem si non tam subtili argumentatione, quàm evidenti demonstratione antiquitatis, quæ & inuictam orationem reddit, & pudorē mouet aduersarijs, cum ijs agatur. Quod quidem videns

G

Sismi-

DE VERA ECCLESIAE

Sifminius lector Nectarij Episcopi, interrogatus ea de re, consilium dabat, vt Theodosius Imperator qui Nectariũ in cõsilium adhibuerat, sublatiſ diſputationib. quibus hereses & schismata non solũ nõ tolluntur, sed ad contẽtiones maiores adducũtur, principes sectarũ interrogaret, ecquid ad antiquos Ecclesiæ doctores qui ante schismata vixissent, controuersias suas reijcere vellẽt, addens si annuerent, quod pudore ppẽ congerẽtur facere, iam paratam esse victoriam, quòd constaret veteres, haud aliter atq; orthodoxos sensisse. Sin verò minũs, non toleraturum populum tam insignem arrogantiam, vt sanctis patribus se ipsi anteponerẽt. Planè si qui erunt ex his magistris, aut alijs, quos hæc medicina non iuuet, his grauiora remedia censebunt adhibẽda, non quidem vt statim tanquã facinorosos, odio & carcere dignos iudicẽt, sed contrã tanquã amore languidos & quasi mente captos (vt & Liuius libro octauo ab vrbe cõdita, in re non ab simili iudicat) misericordia. Itaque primũ leni exhortatione commonefaciendos ducunt, qua si non flectantur, obiurgationes adhibebunt grauiores, disciplinamq; acriorem, & cum his alia nõnulla remedia, quæ amore & alienatione mentis captis solent adhibe-

CONSTITVEND. RATIONE.

50

hiberi. Quibus si nō proficitur, & res ad ma-
iores turbas motusq; spectare incipit, tandē
(ne tota Respublica pereat) ad ciuilem disci-
plinam veniendū putabunt, quam tamē ita
exerceri iubebunt, vt ad eam non iracūdia,
sed æquitate ducti videamur. Cæterū quā-
nam æquitate? Quia enim omnis disciplina,
vel ad eius qui punitur vtilitatem pertinet,
vel aliorū: primūm diligenter dispici iube-
bunt, ecquid eo genere disciplinæ fortē vti
cōueniat, quod his quorū non omninō de-
sperata salus est, soleat adhiberi. Quod si ve-
rō nihil superest bonę spei, iterū exquiri iua-
beunt, ecquid ex hominū cōmunionē no-
centē exterminari sat sit, ne alios corrūpat,
an verō etiā exemplū ēdi oporteat, quo alij
deterreātur. In qua equidē re diligenter ad-
monebunt, vt boni ratiocinatores simus nō
solūm ipsarū rerū, sed & temporū, locorum,
personarū, & aliorum id genus, & addendo
deducēdoq; dispicere, q̄ reliqui summa su-
per sit, ex quo quantū cuiq; debeat intelli-
gi possit. Quin & hāc quoq; formulā dabūt
vt in erroribus istis vindicandis, non solūm
ad fontes ipsos plectendos respiciamus, ve-
rūm ad eos quoque coërcendos, quorum vī-
tio errores concipiuntur. Nam aliter si fi-
at, primūm graui scelere nos ipsi astringi-

G 2 mus,

DE VERA ECCLESIAE

mus, deinde aliorū omnium, qui ad eūdem fortasse lapidem impingunt, peccata in nos & caput nostrū accersimus. Haud secūs atq; si quis eos qui ab rabido cane morſi sunt, tollendos quidem curet, ne noceant, ipsum autem canē qui alios quotidie inuadit, cū possit, non tollat. Deniq; si multitudo est quę peccet, difficile & plenum periculo putabunt, non morum conformatione potius, & recta doctrina rem tentare, quā armis & castris. Quorum exitus ille ferē esse solet, vt post multum sanguinem exhaustum, vel iniquis legibus pax facienda sit, quod magno bonorum dolore nuper vidimus; vel parta victoria, in deuictorum tamen Iura Respublica paulatim cedat, quod eorum à quibus hęc turba primū orta est, exempla demonstrant. Itaque totam spem sanandę multitudinis non alia in re magis ponent, quā in sola conformatione morum, & rectę doctrinę (adiunctis paucis alijs, de quibus post dicetur) constitutione, quod & Diuus Augustinus grauissimē tradidit, cuius verba subieci: Non ergo asperē, quantum existimo, inquit, nō duriter, non modo imperioso ista tollentur, sed magis docendo quā iubendo, magis monendo quā minando. Sic enim agendum est cū multitudine peccantium,

tium,

tium. Seueritas aut̄ exercenda est in peccata paucorum, & si quid minamur, cum dolore fiat, de scripturis cōminando vindictā futurā, ne nos ipsi in nostra potestate, sed Deus in nostro sermone timeatur. Restat vt de ijs nunc dicendum sit, qui religionū quasi sectas instituentes, populū in diuersas factiones trahunt: quōnam potissimū remedio curari debeant. Nam ex tribus generibus malorū, quibus hodie labefactatur Ecclesia, hoc tertiū esse diximus. Et quidē tamen si his quę dicta sunt, benè firmeq; cōstitutis, spes sit per paucos huiusmodi futuros: ne quid tamen omittatur quod ad Ecclesiā iuuandam, aliquā in partem vtile esse queat: etiam huic rei viri nostri manū admouendā censebūt. Quid igitur facient, aut quē sibi finem scopumq; proponēt? Certē in hoc laborabunt, vt quoniam tam malis morib. q̄ prauis opinionibus, ex quibus dissidia hæc orta sunt, iā modus est constitutus: contentiones suas vtrinq; partes deponant, & inuicē cedendo, in gratiā alij cum alijs reuertantur. Quo quidem vt perueniatur: Primū illud communiter admonebunt, vt memores vtriq; esse velint, secumq; reputare, q̄ exiguis vel potius nullis de reb. inter se digladiant̄. De summa religionis & Euāgelij cōuenire, nec quenq;

DE VERA ECCLESIAE

esse, qui nō fateatur, caput oīm amorē Dei esse & proximi, per Ch̄m Iesum, per quem solū via est in cælū. Ad hęc, neminem esse, qui non & prædicationem verbi Dei, vsūque mysteriorū Christi, & exercitia pietatis & virtutis probet. Sed & ministros Ecclesię ritusque & cæremonias cunctos admittere. Quod cū ita sit, vix alia de re homines disfidere, quàm de quæstiunculis quibusdam inanibus, & ad beatam vitā minimè necessarijs, quas tanq̄ pilas in mediū cōijcit diabolus, vt de ijs inter se, oblitī verę religiōis, colluctent̄. Ex quibus tamen pleræq; eiusmodi sunt, vt in verborum pugnā non rerū exeāt, aut certè ad tenuissimas quasdam & sensum quodāmodo fugientes, species, distinctiōnesq; redigātur, quibus tractandis, nō plus adipiscere re explicata boni, quā addubitata mali. Imò si recta via res reputanda est, bona pars cōtrouersię, haud ferè aliam causam habere videtur, q̄ bellū Troianū habuisse poëtæ fabulantur. Aiunt Helenam Iouis filiam nunquam à Paride raptam, sed cū vis illi fieret, è nubibus arreptam, imaginem in locum eius suffectam, super qua decem annis ad Troiam certatum fuit, ipsa intereā loci in insula degente, in qua eam Iuppiter patet nymphis custodiendam dederat: vbi
postea

postea confecto bello, reperta est, imago vero in sublime volans, nubi se immiscuit atque. Similimè igitur si rem propiùs aspicias, in nostris hisce controuersijs vsu venit. Quia enim capita ipsa fidei & religionis diuinitus ad nos delata, nobiliora sunt, quàm vt in disputationem contentionemque humanam deduci queant, quæ post mores emendatos, & rectam disciplinam constitutam exoriuntur quæstiones, siue illæ fidei sint, siue rituum ac cæremoniarum, non tam res veræ sunt, quàm figuræ quædam, & imagines rerum, quas ipsi nobis auctore diabolo fingimus, & magno studio cum Virgiliano Turno, qui Aeneæ falsam imaginem persequebatur, consectamur, ipsa interim vera puraque religione, quæ nullis labibus disputationum infecta sit, in insula inter nymphas, hoc est, apud homines verè pios ac simplices, & qui vnus Dei contemplatione delectati, à quæstionibus istis procul absunt, degente: vbi positis armis, nos ipsi colligentes eam inueniemus, & quæstiones de quibus nunc tanto studio contendimus, tanquam somnium euigilantium, vt inquit Propheta, euanescere cerneamus. At quo pacto? Nam si quæ erunt quæstiones de rebus occultis, & penitus ab-

DE VERA ECCLESIAE

ditis, quarū ad beatam vitā nullus est vsus; aut certè non omnib. necessarius; eas partim conticere, partim intra scholarum spatia se continere, partim in medio relinqui iubebimus. Si quę erunt alię, quę ad res externas ritusq; & cęremonias pertinent; eas plerasq; eiusmodi esse iudicabimus, vt sine vitio mutari, & pro temporū ac locorū varietate alię atq; alię esse possint, dummodò de fidei & religionis summa cōstet, quę neq; accessione horum aduentitiorum per se fit melior, nec decessione peior, nisi quòd ijs tanquam instrumentis quibusdam, & quasi vestibus siue ornamentis vtimur, quibus religio in hac vita, ac potissimū quidem in populo retinetur. in quam sententiam accipiendum quoque est illud Augustini: Sit vna fides vniuersę quę vbiq; dilatatur Ecclesię, tanquàm intus in membris, etiamsi ipsa fidei vnitas quibusdam diuersis obseruationibus colatur, quib. nullo modo quod in fide verum est, impeditur. Omnis enim pulchritudo filię regis intrinsecūs. Illę autem obseruationes, quę variè celebrantur in eius veste intelligantur. vnde ibi dicitur in simbrijs auris circumamicta varietate; sed ea quoque vestis ita diuersis celebrationibus varietur, vt non aduersis contentionibus

bus

bus dissipetur. Hæc vbi in commune vi-
 ri nostri admonuerint, ad singulos se con-
 uertent. Ac primùm quidem eos, qui cle-
 ricorum prauis moribus, & vulgi supersti-
 tione plus æquo offenduntur, monebunt,
 ne ex vitijs hominũ res ipsas metiri velint.
 Nihil impedire, quo minùs res bonæ sint
 piæq; & sanctæ, & tamen hi qui ijs præsumt,
 ad auaritiam cupiditatemq; suam abutan-
 tur, Christum ipsum, præterquam quòd in
 comitatu suo Iudam habebat Ischariotem,
 de Pharisæis quoque dixisse: In cathedra
 Moyfi sedent Scribæ & Pharisæi, omnia er-
 go quæcunque dixerint vobis, seruate &
 facite: secundùm opera verò eorum nolite
 facere. Dicunt enim & non faciunt. Sed &
 sub Apostolis, nõne multos per id tempus
 fuisse constat, qui religionem Christianam
 quæstui haberent, de quibus Paulus ait, pro-
 pter eos verbum Dei malè audire? Mitto ve-
 tustissimorũ patrum ea de re scripta & que-
 relas, Tertulliani, Cypriani, Origenis, Na-
 zianzeni, & aliorum id genus; proferam v-
 nius Damasi Episcopi Romani historiam,
 cuius tamen fidem tantopere Imperatores
 prædicant, de quo Amnianus Marcellinus
 scribit his verbis. Damasus & Orsicianus, su-
 pra humanum modum ad capiendã Episco-

DE VERA ECCLESIAE

palem sedem audentes, scissis studijs asperimè conflictabantur, adusque mortis vulnerum discrimina adiumentis vtriusque progressis, quæ nec corrigere sufficiens Viuentius nec mollire, vi magna coactus secessit in suburbanum, & in concertatione superaerat Damafus, parte quæ ei fauebat instante. Constatq; in Basilica Sicinini, vbi ritus Christiani est conuenticulum, vno die centum triginta septè reperta cadauera peremptorum, effrenatamque diu plebem postea ægrè delinitam. Neque ego abnuo, ostentationem rerum considerans vrbicularum, huius rei cupidos, ob impetrandum quod appetunt, omni contentione laterum iurgare debere, cùm id adepti, futuri sint ita securi, vt ditentur oblationibus matronarum, procedantque vehiculis insidentes, circumspecti, vestiti, epulas curantes profusas, adeò & eorum conuiuia, regales superent mensas, qui esse poterant beati reuerà, si magnitudine vrbis despecta, quam vitijs opponunt, ad imitationem Antistitum quorundam prouincialium viuerent, quos tenuitas edendi potandi que parcissimè, vilitas etiam indumentorum, & superciliosa humum spectantia, perpetuo numini, verisque eius cultoribus, vt puros commendant & verecundos. Hæc Marcellinus: Quis

bus non absimile est, quod Seuerus Sulpi-
 tius, qui sub Arcadio & Honorio floruit, de
 suorum temporū corruptione cōqueritur:
 cuius verba subscripsi. Equidem hoc exem-
 plum non tacitus præterierim, legendumq;
 ministris Ecclesiarum libenter ingesserim.
 Etenim præcepti huius (loquitur aut de Le-
 uitis, quibus nulla certa portio data erat,
 quò liberius Deo seruirent) non solùm im-
 memores, sed etiam ignari mihi videntur,
 tanta hoc tempore, animos eorum habendi
 cupido veluti labes incessit, inhiant posses-
 sionibus, prædia excolunt, auro incubant,
 emunt, venduntque, quæstui per omnia stu-
 dent. Ac si qui melioris propositi videntur,
 neq; possidentes, neq; negociâtes, quod est
 multo turpius, sedentes munera expectant,
 atq; omne vitæ decus mercede corruptū ha-
 bêt, dū quasi venalē præferūt sanctitatē. Ha-
 ænus ille. Cū quib. sexcenta alia eiusdem
 generis commemorari possent, sed hæc visa
 sunt sufficere ad eā rē quā agimus, scilicet vt
 intelligant hoïes, nullā vnq; fuisse etatē, neq;
 tam perfectam neq; tam incorruptam, quæ
 non suos habuerit mores deprauatos, tum
 quidem aliorum, tū eorum etiā per quos Ec-
 clesia administraret. Qua re vtiq; admoniti
 esse debemus, ex hac corruptiōe morum res
 ipsas

DE VERA ECCLESIAE

ipsas minimè esse æstimandas, non magis quàm
 si ignem & aquã ex ijs existimes, qui ad ho-
 minum perniciem ijs abutuntur. Imo si quid
 fortè in Ecclesiastico homine animaduer-
 tas, quod in suspicionem mali trahi queat,
 tu cõtrà si quid est in eo boni, elice, & ad ex-
 cusanda potiùs facta principũ tuorũ, quàm
 ad inculanda malèue interpretanda inclina.
 Si res est eiusmodi, quæ excusationem non
 admittat, cogita & illos esse homines nihilquæ
 humani ab ijs alienum, quò minus labi & er-
 rare & decipi possint, demumquæ per illos
 velle ostendere, neminem esse inter morta-
 les, tam plenè cumulatequæ perfectum, qui
 omnibus horis sapiat, & non aliquando la-
 batur & erret. Denique vt propter hominũ
 vitia, ordinem ipsum & hierarchiam Eccle-
 siasticam contempnas, caue vnquam in men-
 tem tibi veniat. Petrus enim dominis paren-
 dum esse ait, etiam iniurijs et iniquis. Paulus
 contumaciùs locutus aduersum Ananiam,
 quæ nesciebat principem esse sacerdotũ, ad-
 monitus ea de re. Nesciebã, inquit, fratres
 principẽ eũ esse sacerdotũ, scriptũ est enim,
 principi populi tui nõ maledices. Idem oẽm
 animam potestatibus sublimioribus subie-
 ctam esse iubet, quia inquit, Nõ est potestas
 nisi à Deo, quæ autem sunt, à Deo ordinata
 sunt,

sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Hinc Ioannes de Cayphalo quens, quòd dixisset expedire, vt vnus moreretur pro populo; hoc autem (inquit) à se metipso non dixit, sed cùm esset Pontifex illius anni, prophetauit, quòd Iesus moriturus esset pro gente. Quæ quidem non ideo à me inducuntur, quòd vitijs clericorum indulgendū aut suffragandū censeā, sed vt intelligant hoēs, nihil minus conuenire, nec à ratiōe magis esse alienū, q̄ vt propter hominum vitia, res ipsæ dānentur, sed cōtra Christianæ pietatis & æquitatis esse, vt in his ac similib. nos inter nos toleremus, alijq; aliorum onera portemus. Quin eadē quoque ratio est cęremoniarum, quibus quod vulgus subinde superstitiosius vtitur, nōnulli mirificè offendūtur. In qua re vti prauas superstitiones minimè defendo, imò verè damno: sic eos qui plusquàm oportet offenduntur, puto admonēdos, multa esse in cęremonijs, quæ in speciem superstitiosa videntur, quæ tamen re ipsa non solūm superstitiosa nō sunt, sed et vsum habent admirabilē ad mysteria, quib. adhibentur, explicāda, adeò vt à quibusdā verba visibilia vocentur. Sed et ne hoc eos fallat, admoneri debent, pleraque ex ijs nō noua esse, et recēs excogitata,

DE VERA ECCLESIAE
vt quidam falsò prædicant, sed planè vera,
tera, & iam à bonis temporibus ad nos
profecta. Si autem rogent quid opus sit
his cæremonijs? quando sine ijs res ipsa suf-
ficiunt, quæ alioqui cæremoniarum nimia
multitudine obscurantur, respondebitur,
sic à Deo esse comparatum vt nullæ actiones
humanæ rectè atque ordine peragi possint,
nisi certa cæremonia, hoc est, suo loco tẽpo-
re & forma fiant. Quibus describendis si-
quidẽ ea ratio seruetur, quæ non solùm my-
sterijs ipsis ritè peragendis sit accommoda-
ta, verùm vnà etiam doceat & quasi in con-
spectum proponat, quidnam misteria sibi
velint, & ad quem vsum sint introducta, tan-
tùm abest vt in reprehensionem id incurrere
debeat, vt contra summa laude dignum pu-
tetur. Nam si eos laudamus qui administran-
dis sacramentis simul etiam vsum eorum
verbo demonstrant, quomodo non & signa
probabimus quibus tanquam verbis visibili-
bus. vt dixi, idem ille vsum ostenditur. In quo
quidem si qui subinde modum excedunt,
non statim propter hominum vitia res ipsæ
abijciendæ sunt, sed hi ipsi qui peccant edo-
cendi, vt intelligant quidnam reuera sibi ve-
lint cæremonia, & quatenus ijs seruiendum.
Quibus quidem, si quidem longo cursu fle-
xus

xūque temporum, aliquid fortasse, vt fit, accesserit nouum & minū rectum, vel ad avaritiam cupiditatemque hominum excogitatum, id resecandum & amputandum est, cōseruandum autem quod vetus, rectum & vtile, ne si aliter fiat, contra disciplinam Iurifconsultorū, vtile per inutile vitietur. Quod mihi dicas homines perfectos non opus habere cæremonijs. Scio, sed amabo te, an in Ecclesia omnes perfecti, omnes æque boni? Nonne secūdum Christi ipsius doctrinam, alij boni, alij mali, alij perfecti, alij imperfecti, alij qui solido cibo pascuntur, alij qui lacte adhuc indigent? Ergo vt oīa fiamus omnibus, tametsi perfecti nō ita multū opus habent cæremonijs, imperfecti tamen & qui lacte adhuc nutriūtur, quorum maxima semper turba est, quid, nonne his reb. in officio continendi, & quasi educandi sunt? Quorū quidē imbecillitatem non solūm contēnere nō debemus maiores facti (si q̄ tamen eiusmodi reperiūtur) sed nobiscum taciti cogitare, & nos eiusmodi fuisse, nec aliter cōstare Ecclesiam, quā si eorum qui in Ecclesia degūt, dissimilitudine ac varietate, dissimiles ritus & Leges cæremonięq; constituentur, quibus quisq; p̄ captu moduloq; suo, sine reprehensione vtatur. Iā ad eos cōuersi viri nostri qui
ritis

DE VERA ECCLESIAE

ritibus ac cæremonijs plus satis dediti, indignantur, & grauius ferunt, si alij nõ idem faciunt, nec quem oportet honorem ordini Ecclesiastico sacrifq; cæremonijs tribuunt. Primùm ex his clericos commonefacient, ne ordinis sui honore nimium se efferant, aut non tanti se fieri, quanti vellent, nimis ægre ferant, Meminerint Eli sacerdotis & filiorum eius, quibus propter vitam & mores cõtaminatos sacerdotium cum vita ereptũ, & ad Samuelem trãssatum fuit. Meminerint quoque filiorum Samuelis, qui suis impuris moribus, non dico transferendi sacerdotij causa fuerunt, sed ipsius etiam principatus sacerdotum penitens tollendi, & Rempub. Iudeorum in nouum statum formamque regiam commutandi. Meminerint deniq; verborum Christi, qui cum Apostolos suos sal terræ vocat, mox addit, quòd si sal euanuerit, ad nihilum valet vltra, nisi vt eijciatur foras, & conculcetur ab hominibus. Si qui debetur honor, non tribuitur, cogitent, nec se quod debent officium præstare, sicque ferè fieri, vt fortuna simul cum moribus immutetur, & quemadmodum virtutem & recta facta, laus & decus tanquam vmbra sequuntur; ita cum vitio & scelere dedecus & ignominiam esse coniunctam. Atque id quidem non

nō in vita modò & moribus, sed & in sacris ritibus & doctrina Ecclesiastica accidere, quibus nunquam suū decus restituetur, nisi homines Ecclesiastici nō ad turpem questū suum, sed ad salutem hominum ijs vtantur. Quinimò si qui sunt, qui minus rectè de ijs sentiunt aut loquuntur, cogitandum est malum hoc à prauis ministris ferè esse ortū, nec exemplo nouum esse, vt propter abusum res ipsa nonnunquam tollatur. Quod de rege Ezechia memoriæ proditum est, qui serpente æneum, quem Deus ipse fabricandū & conseruandum mandarāt, cūm fortè populus in peruersum eius cultum incidisset, cōminui & in partes frangi iussit. Quanquā id nō eò dicimus, quòd propter vitia clericorum res ipsas tollendas censemus, sed vt homines minus ægrè ferant, si non is qui olim honor ijs habeatur, & intelligant eam demū veram perfectamque doctrinam esse, cūm quod alios facere quis postulat, ipse factis suis præit: Quo etiam pertinet, quod supra diximus, siquidē de summa religionis & maioribus præceptis conueniat, de reliquis minoribus non magnas contentiones esse suscipiendas. Sic enim Constantinus Imperator, ad Alexandrum Alexandriæ Episcopum, & Arrium presbyterum scribens. Neque enim

H vobis,

DE VERA ECCLESIAE

vobis, inquit, de primario præceptorum legalium capite ista est contentions occasio, neq; noua quædam vobis contra Ecclesiam Dei introducta heresis, sed vnam & eandem, habetis sententiam, sicut & communicationis tesseram, dum enim modicis & valdè minutis de causis inter vos contenditis, non cōuenit vt tantum Dei populum propterea qd dissidetis, inter se dissidentem retineatis. Potest vobis verecūda synodus illæsa seruari, vnaque & eadem per omnia communicatio retineri, etiamsi maximè in parte aliqua de re leuicula inter vos dissideatis. De diuina, puidencia vna quædam in vobis sit fides, vnus intellectus, vnum cum Deo fœdus. Ea verò quæ de minimis istis quæstiunculis inter vos tanta cura exquiritis, etiamsi non ad vnam eandem sententiã conferatis, intus in cogitationibus & arcano mētis seruata manere conuenit. Hæc ille. Haud dissimile est quod de Policarpo & Amceto Episcopo Romano memoria proditum est. Qui quidem quanq̃ in quæstione de paschate diuersa sentiebant, cætera tamen concordiam & amicitiam colebant, & sacrosanctam Eucharistiã inter se mittebāt. Idem & inter Irenæum & Victorem Episcopum Romanum in eadem controuersia accidit: Nam cum in an imo Vi-
ctos

Et or haberet Episcopos Asiaticos cōmunio-
 ne remouere; grauit̄ obiurgatus ab Ire-
 nœo est, q̄ indignū dicebat tantillæ rei cau-
 sa, res tam graues moliri. Equidem optandū
 quidē esset, & verò omnib. votis, de cunctis
 cōuenire, sed quoniam viuī cū nō perfectis
 hominibus planeq; sapientib. sed cum ijs cū
 quibus (vt ille ait) præclarè agitur, si insunt
 simulachra virtutis: sep̄ fit vt adducti tem-
 poribus, aliud atq; aliud constituere, aut cer-
 tē conuiuentibus oculis permittere debeat̄.
 Estq; prudentis hominis in magna dif-
 cultate ac confusione temporū, nonnunquā
 minima de malis, vt habet vetus dictum, eli-
 gere, & quanto dimidium plus sit toto æsti-
 mare. Ne si aliter fiat, dum nihil de suo dare
 quis vult, omnia amittat, & quam laxando
 cōseruare potuisset, Remp. stringendo pers-
 dat. Exemplo sunt Moyfes & Roboam. Ex
 quibus cū ille seruiens tēpori, duricie po-
 puli in hoc cedebat, vt ab vxore diuertere,
 & libellū repudij dare liceret, ea re inter cæ-
 tera vt tunc erant mores, sibi & Reipublice
 saluti fuit; hic verò, cum senioribus acquies-
 cere nollet, nec populo vlla in parte cedere,
 sed de cōsilio iuniorū responderet, si pater
 flagellis cecidisset, se scorpionibus cæsurus;
 hoc facto vno, non ipse modo Regni magnā

DE VERA ECCLESIAE
partem amisit, sed totam gentem Israeliti-
cam in duas sectas diuulfit. Tanti igitur in-
terest in loco cedas, an obstinatè obsistas.
Quid ergo, an suæ quemque fidei relinque-
mus, & alias atque alias Ecclesias institui pa-
tiemur? Nequaquam, imò verò hoc vnū ma-
ximè viri nostri studebunt, omniq; nisi la-
borabunt, vt tã moribus, quàm recta doctri-
na constitutis, vna sit fides, vnaque Ecclesia,
& cum his vna ratio rituum & cęremoniarũ,
si fieri potest, sin verò minus (vt fit in tanta
varietate imbecillitateq; naturę humanę) vt
saltem fundamētis ipsis fidei & Ecclesię be-
nè positis, si qua in reliquis minorib. dissen-
sio, vel potiùs varietas erit atque differentia,
in his sine acerbitate reprehensioneque, alij
alios tanquam in diuersis institutis monaste-
riorum toleremus; cętera aut, mutua amicitiam
& cōcordiam Christianam colamus. His ita peractis, tandem cōclusa erit tota ra-
tio, qua religionem & Ecclesiam hoc tem-
pore constitui, & rebus afflictis opem ferri
posse, viri isti iudicabunt. Quæ quidem scri-
pro comprehensa, continuò lege lata, vel po-
tiùs renouata, sanciri & in vulgus edi iube-
bunt. Cuius legis primum caput erit de Hie-
rarchia, vitaq; & moribus clericorum, totaq;
adeò disciplina Ecclesiastica. Alterum de
fide

fide, sacramentis & cæremonijs, veraq; institutione hominis Christiani, cuiuscunq; loci sit aut ordinis, aut vbicunq; locorū degat. Tertiū admonitoriū eorū quæ tam in quæstionib. quàm ritib. & cæremonijs, sine vitio mutari, & aliter atq; aliter statui possunt. Ad iunctis etiam ijs, quorum inquisitio, vel omnino publicè interdicta, vel gymnasijs reseruata sit, quæ cum ad vitæ beatitudinē nō sunt necessaria, nō debent tanquam necessaria, quæ admodū pleriq; magna Reip. perturbatione faciūt, tractari. Quo facto & gratijs Deo actis, viri isti, ad sua quiq; reuertentur, nisi quòd paucos quosdā ex suis relinquēt, quibus exequendę legis curam, vnā cū principib. Ecclesiasticis & prophanis, cōmittent.

Hæc cum ita sint, redit nunc ille scrupulus, VII., qui superius malè nos habuit, vbīnam viri hi, ex quorum persona hætenus locuti sumus, inueniri, & inuenti quomodo in vnū cogi, & his rebus imperijsque præfici possint? Qui quidem scrupulus, eò etiam magis pungit, quòd hoc genus homines perrari sunt, & vix vi compulsi ad Rempublicam se pertrahi patiuntur. Adde quoniam vtrisque, & malis moribus, & peruersis opinionibus infensi sunt, vtramque partem summa vi aduersuram, ne ad eos summa rerum deferatur.

DE VERA ECCLESIAE

Nam si verum dicendum est, vix aliter res se habet, atq; si quis homines fingat in specu subterraneo degētes, vbi neq; solem vnquā viderint, neq; arbores, aut pecudes, aliāsue res vllas, sed vmbas earū fortasse, quę splendore solis aut lunæ, in specum subinde iaciuntur. Hos enim circa vmbas istas tāquā res veras, magna contentione disputantes, si quis foris adueniens, fortē admoneat, de nihilo esse quod disputent, vmbas tantū & imagines rerū esse quæ in antro appareant, res autem ipsas alibi supra terrā extare; eum neutra pars proculdubiō feret, sed indignati, eijciendum ē specu, aut perdendū censēbunt. Igitur vt viris istis idem accidat, vehementer verendum est. At quid dico verendum? Est in medio exemplū libelli, qui de officio pij viri in hoc dissidio religionis inscribitur, qui quā indignis modis ab aduersaria parte tractetur, non est incognitū. Quinetiam intelligo, nōnullis quoq; ex ea parte pro qua facit, improbari; et si nec mihi per omnia placeat. Quis enim ita dicat, aut scribat, vt omnia omnib⁹ probentur? sed institutum ipsum bonū esse aio, rectūq; & sanctum, hominisq; pij & docti, & cōmunis pacis & cōcordiæ amantis. In cuius scriptis legendis, res ipsæ spectandæ sunt, nō autem

vera

verba captanda, quæ nemo vnquã tam cautè
 conceperit, vt non aliquid inueniat maleuo-
 lus, quod calumnietur. Quinimò nõ priua-
 tis modò, sed & publicis in rebus quotidie
 cernim⁹, vt quæ vera proferuntur remedia,
 in vtriusq; partis odia incurrat. Quid ergo
 fiet, aut quomodò ad id quod volum⁹, per-
 ueniamus? An ad tumultũ popularem rē re-
 dire patiemur? Dij meliora. Nã quid à popu-
 lo sanı expectari possit, cū vetera exempla
 cõpluria, tum præsentia nimis manifestè de-
 monstrat. An ergo expectabimus donec De-
 us ipse tanq̃ de machina appareat, qui rebus
 opẽ ferat? Enimuerò semper quidem appel-
 landus & implorãdus Deus est, nec vnquam
 cessandũ, sed ita tamen vt ipsi manum quo-
 que moueamus. Rusticus em̃ expectat dum
 defluat amnis, at ille labitur & labetur in o-
 mne volubilis æuũ. Quid igitur faciẽdum?
 Certè post oĩa cogitata, quoniam dictum à
 nobis superiùs est, cognitis & perspectis ijs,
 quæ viri nostri agerent, ac molirẽtur: vltro
 fortassis viam se aliquam ostẽsuram, qua &
 conuocari, & his rebus præponi possint: ni-
 hil aliud video, q̃ vt dispiciamus ecquid ex
 ijs quæ hætenus ea de re disseruimus, eiuſ-
 modi quid fortasse se offerat. Et quidẽ, quo-
 niã ostendimus, nõ ipsos solũ quales velim⁹

DE VERA ECCLESIAE

esse viros, verum etiam qua æquitate ac prudentia rem, qua de agitur, tractabunt: primum sperandum est, populum, vbi hæc intellexerit, fautorem se ei rei præbiturum, quippe quòd etiam nunc multi vbi que terrarum reperiuntur, qui vel amore religionis tranquillitatisq; & cõcordiæ, vel tædio dissensionũ, nihil magis exoptant, quàm vt cõstituendæ Ecclesiæ, certa aliqua ratio ineatur. Sed & de principum studijs haud minor expectanda sunt, vbi tam temporis necessitatẽ, quàm rei euidentẽ vtilitatem, suamque ad eò munus, quod in Ecclesia tuenda Deo debent & hominibus, propius cognoverint. Ex quibus Imperator ipse Optimus sanè maximusq; princeps, & cum eo Rex Catholicus, cui id cognomen non magis à maioribus hæreditariũ est, quàm propria pietate virtuteq; partum, alijq; sanctissimi reges & principes, iam scriptis & legationibus suis, voluntatem & studium suum declararunt, quod equidem vt exequantur & urgeant, etiam atque etiam moneo atque hortor, & per viscera misericordiæ Dei oro atque obtestor. Quin & ordinem ipsum clericorum, & principes Ecclesiasticos, huic muneri nequaquã defuturos, putandum est. In quibus etiã nunc multos esse cõstat, & quidem

dem in cōfessu vestro Patres, pios & bonos, qui tam prauis moribus, quàm falsæ doctrinæ infensi, vtriq; rei remedium adhiberi, & vniuersam Ecclesiam purgari, pristinoq; nitore suo restitui, omnib. votis exoptāt. Quæ quidem cū ita se habeant, haud omninò difficile, certè minimè desperatum, approbante Deo videtur, vt ad id quod volumus perueniatur. At quid ita? Quia enim bona magnaq; pars omnium ordinum, populi dico, principum, & Ecclesiasticorum, ad eum quo exposui modum affecta est, rebusq; fauet: iā primū illud constat, eo loco nos esse, vt maior certè non minor, vel inferior sit numerus bonorū, quàm malorum, nec aliud restare, quàm vt copias illi suas iungant, & in Rempub. constituendam pari cura incumbant. Deinde, ne id confusè & permixtè, vel temerario populi concursu fiat, sed discretè & electè, certa q; ratione & ordine: hoc fermè modo, meo quidē iudicio, res effici posse videtur. Principio, vt vos Patres quæ iam cōuenistis, ita vos instituatis, vt tū quidē ad vera remedia veramq; pacē ac concordiam animum adijciatis, tum verò principem ordinis vestri, Pontificem Maximum, non magis nomine quàm re ipsa, vti spero, Pium vobis, si qua fieri potest, adiungatis.

H 5 Vtrunq;

DE VERA ECCLESIAE

Vtunq; enim vos, quotquot estis boni, vltro expetere, omnibusq; modis optare, nihil equidem ambigo. Hoc facto, alterum esse velim, vt partim rogatu vestro, partim sponte sua, sacratissimus Imperator, qui & aduocatus & procurator est Ecclesiae, & custos canonum, vnà cum optimo filio regeq; Catholico vobiscum se coniungat, sicq; rebus omnibus paratus & instructus veniat, vt pro canonum sacrosanctis decretis, tam cõtra malos mores, quàm prauas opiniones asserendis, paratum & instructũ esse decet. Quod quidem non solũ nõ diffugiturus, sed vel vltro pro sua immortalis pietate facturus videtur. Nec dubium, quin mox pluri Reges & Principes, partim inuitati à vobis, partim sponte sua se illi aggregabunt, & in eandem rem & studium cum eo incumbant. His peractis, tertia cura erit, vt omnes conueniatis, tam vos quàm Principes, & de his qui religioni & Ecclesiae constituendae præerunt, cõmuni consilio statuatis. Quod cum facietis, si qui erunt inter vos, luxui, auaritiæ, ambitioni dediti, vel homines tumultuosi, duri ac præfracti, qui sua potiùs quàm quæ Christi sunt, quærunt, & non tam veritatem & concordiam, rectaq; remedia, quàm victoriam spectant, eos oēs reiicietis,
in

in eorumq; locū, alios homines pios, lenes,
māfuetos, veritatis & cōcordiæ studiosos, &
ab omni cupiditate, falsa doctrina & conten-
tiōe alienos, quales eos suprā descripsimus,
sufficietis. Qui quidē tametsi perrari sunt,
& latè dispersi, nec in publicum, nisi inuiti
prodeunt, vocati tamen à vobis, & ab regi-
bus, & principibus, tum publicè, tum priua-
tim inuitati, non omnino nec infrequentes
aderunt, nec illibentes, sed partim temporū
necessitate exciti, partim monitu & imperio
ipsius Dei, qui Ecclesiam suam nūquam pa-
tietur esse desertā, ab omnibus partib. orbis
Christiani confluent, & ad vos & rationes
vestras se adiungent. Quo factō, non illud
quæretis, quo quisq; loco esse aut sedere de-
beat, & quā in dicenda sententia auctoritatē
obtinere, id enim inter vos (nā inter bonos
bene agier) facilè cōueniet, sed precati Deū,
continuò ad rē ipsam, secundū ea q̄ suprā di-
cta sunt, aut si quæ erunt alia meliora, recta
via, nulla vfi circuitione, accedetis. In eoque
lumen animi, ingenij & consilij vestri osten-
detis, nec quicquā omitteretis, quod ad mores
omniū, tā principū Ecclesiæ, q̄ aliorū, secun-
dū canones cōformandos, adq; rectā doctri-
nam ex interpretatiōe patrū cōstituendam,
& partes inter se cōciliandas, inq; mutuam
gra-

DE VERA ECCLESIAE

gratiam reponédas, quoque modo pertinere possit. Quod quidem cum vos Patres, promunere à Deo vobis imposito, & quod quasi viua voce nunc à vobis ipse exigit, facietis, & vos Augusti Regesq; & Principes, proministerio quod Deo & Ecclesiæ debetis, ei rei adiutores eritis: Primùm Deum ipsum propicium habebitis, viamq; vobis in cælum cōdetis, vbi beati cum superis viuatis. Demū mortales omnes, bonos certè, amicos & fautores vobis parabit, qui pro beneficijs acceptis, Ecclesiæque restituta, nomen vestrum sempiternis laudibus consecrabūt, In qua re, ne Ecclesiæ, & officio deesse velitis (nolo autem quæ secùs facientes dira maneant, odiosè ingerere) orant vos tot perditæ nationes ac populi, obsecrant vniuersi sexus & ætates, obtestantur cunctæ gentes & ordines, qui omnes in vos nomenque vestrum cōuersi, vos solos post Dei numen & auxilium, respiciunt, ad vos tanquam ad portum confugunt, in vobis omnes spes opesque suas ponunt. Quæ quidem ne eos fallant, neue rebus desperatis quemadmodum in naufragijs, suæ quisque rei consulere cogatur, sed cōtrà, vt communi consilio, & adhibitis veris remedijs, firma pax & concordia vel tandem constituatur. Oro te Deus

Pater

CONSTITVEND. RATIONE.

63

Pater omnipotens, per Filium tuum Iesum
Christum dominum nostrum, obsecrans
vt mentes eorum, ad quos Ecclesiæ consti-
tuendæ munus pertinebit, & tu ad eam rem
delegisti, Spiritus sancti tui afflatu & lumina
ne, ita accendere & illustrare velis, vt non a-
liò quàm ad vnius nominis tui gloriam, con-
seruationemque Ecclesiæ Filij tui, &
spiritum veritatis respiciant, &
ad dirigendos pedes no-
stros in viam pacis.

Amen.

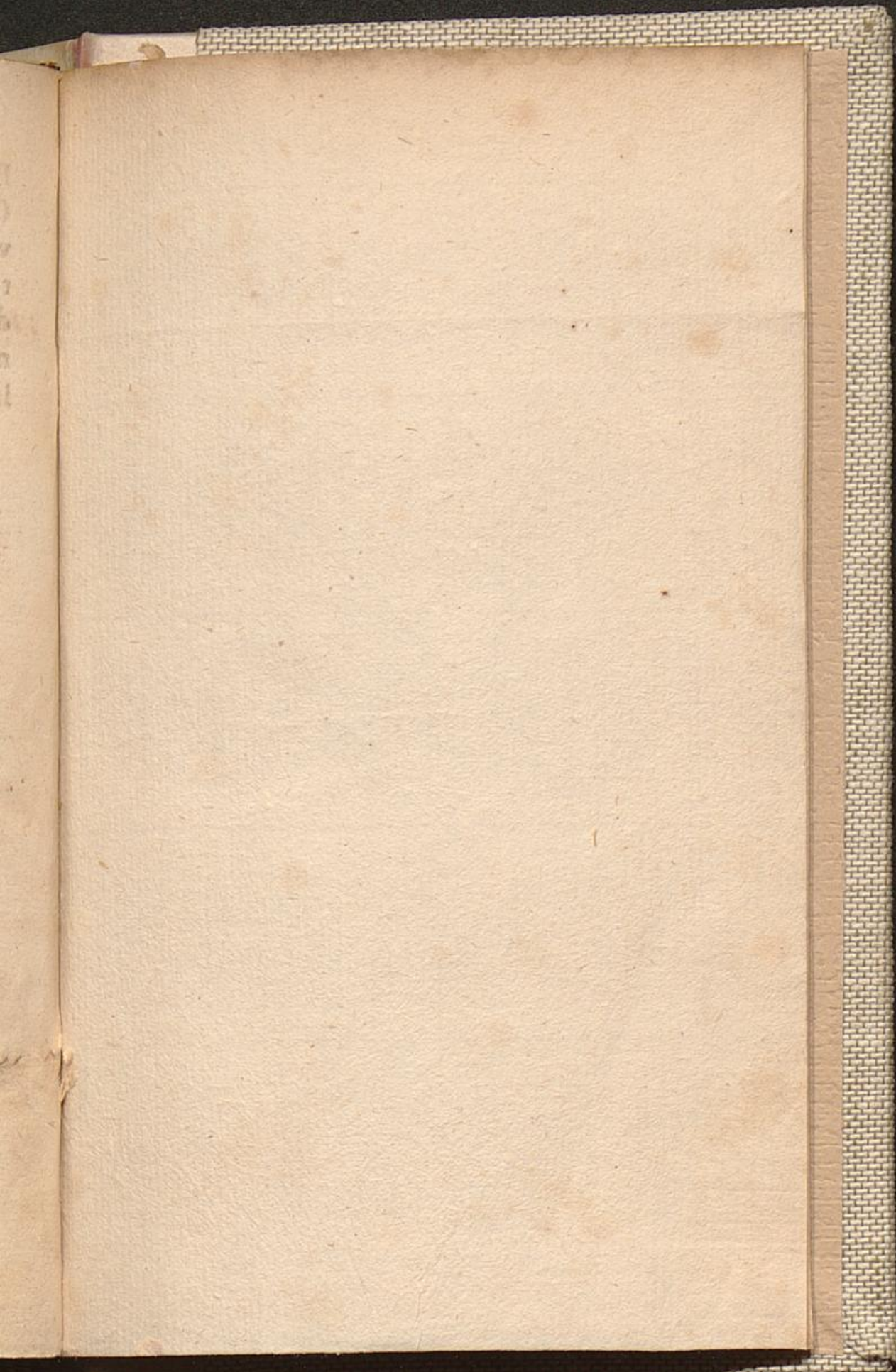
FINIS.

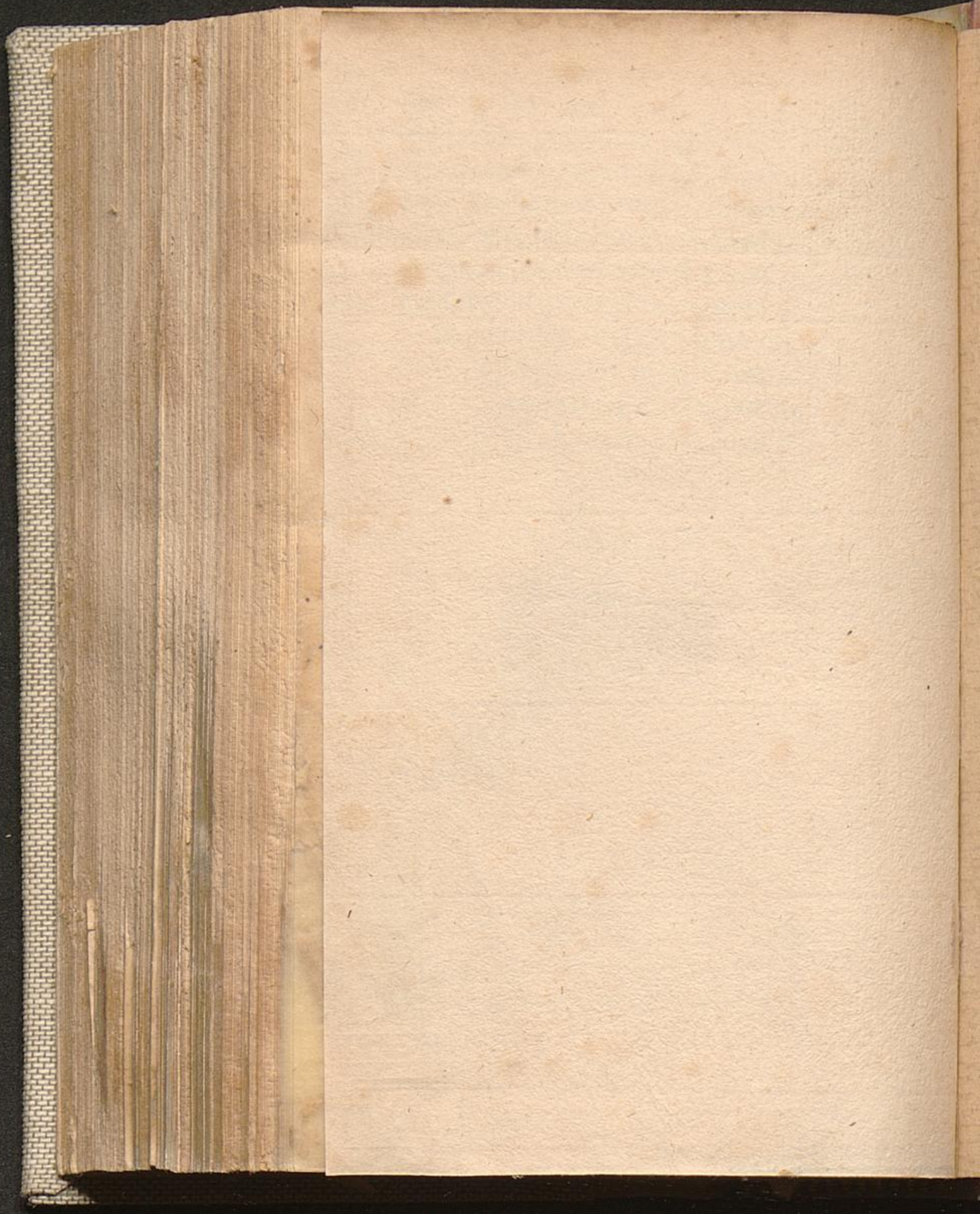
CONSTITVEND. RATIONE.

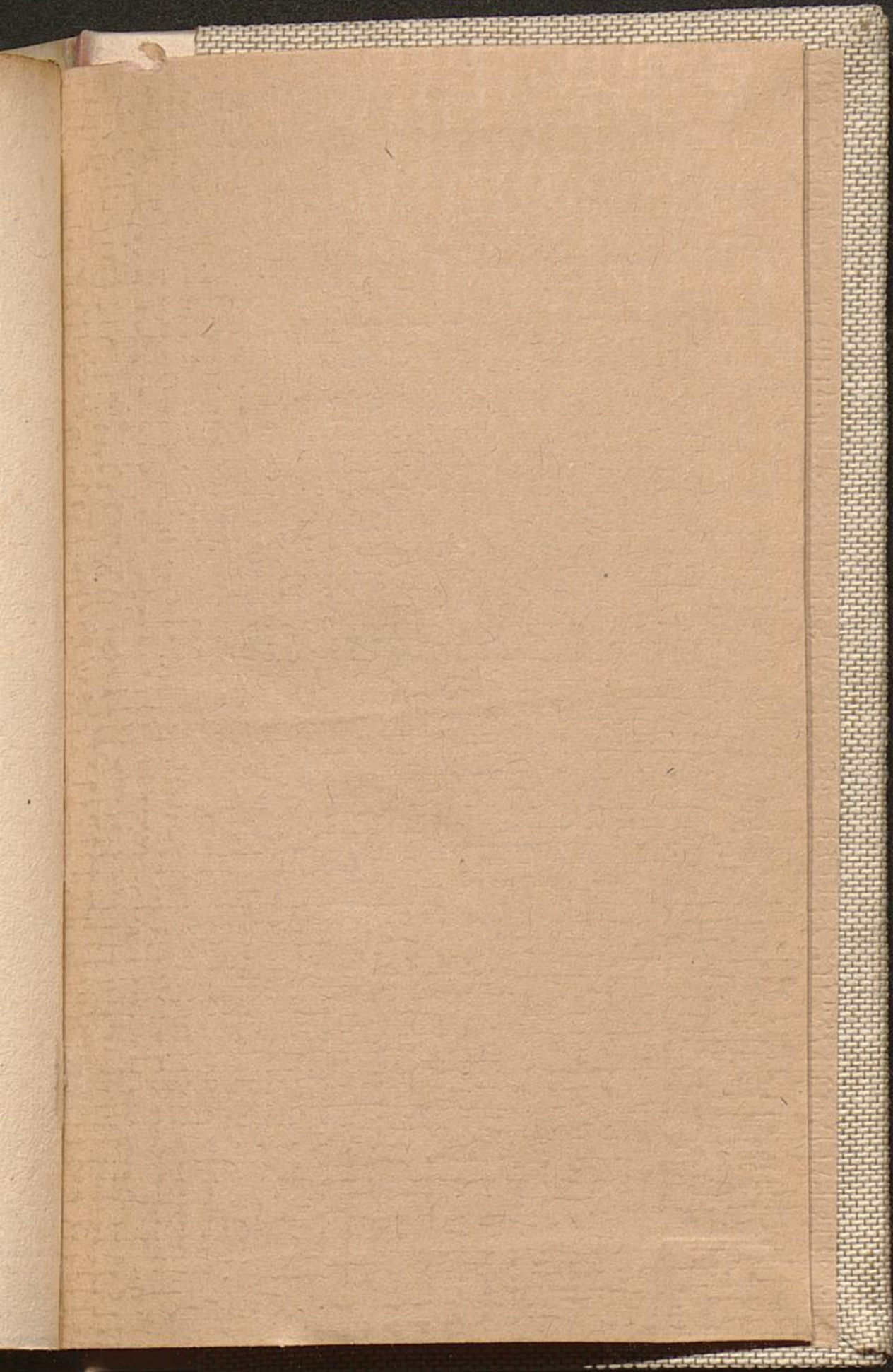
... per filium tuum lesus
... oblectans
... ad quos Ecclesie consi-
... tu ad eam tem
... & tu ad eam tem
... & lamis
... non a
... on
... &
... &
... ad dirigendos pedes no-
... in
... Amen

TINIS.

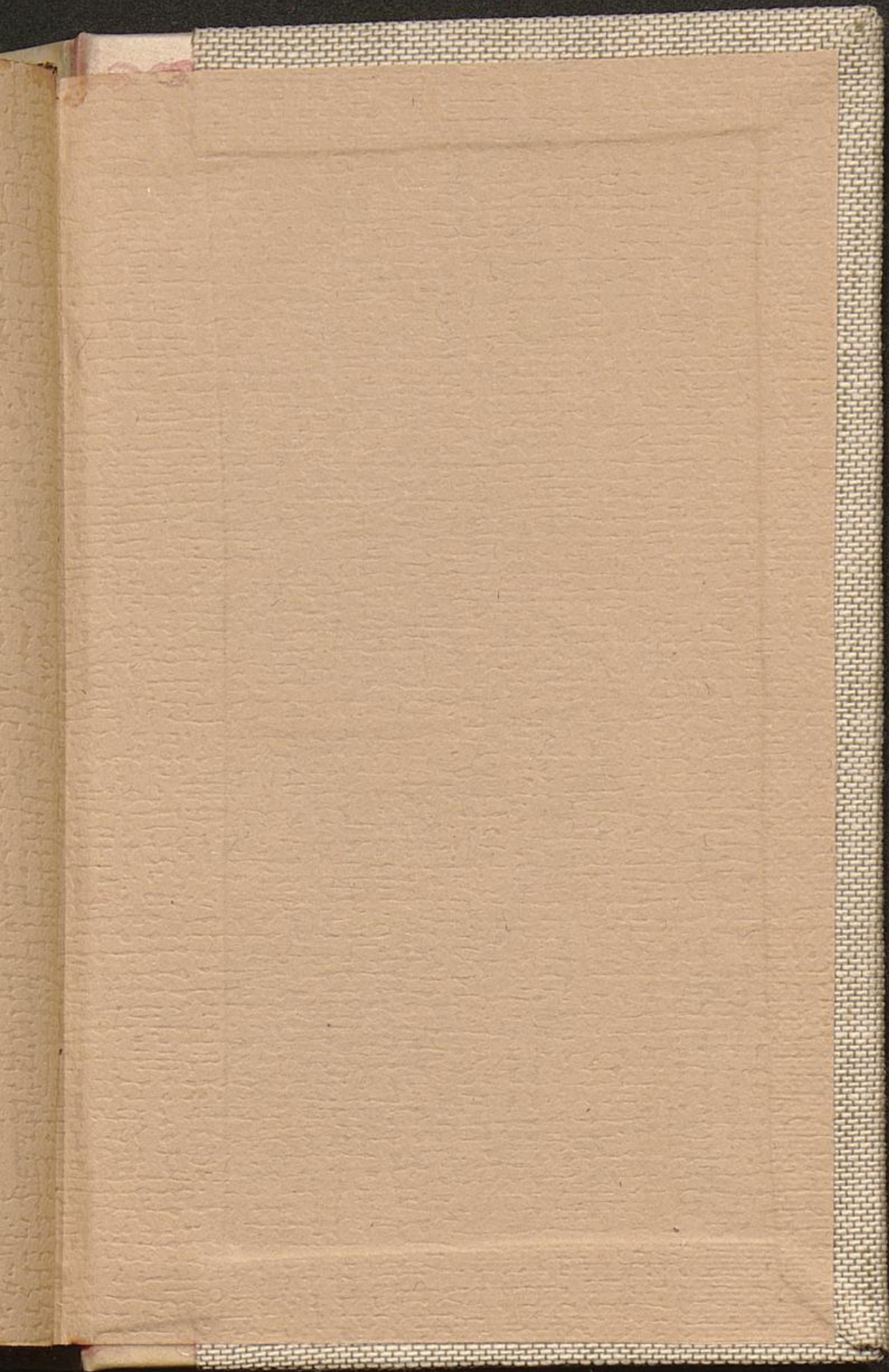
III

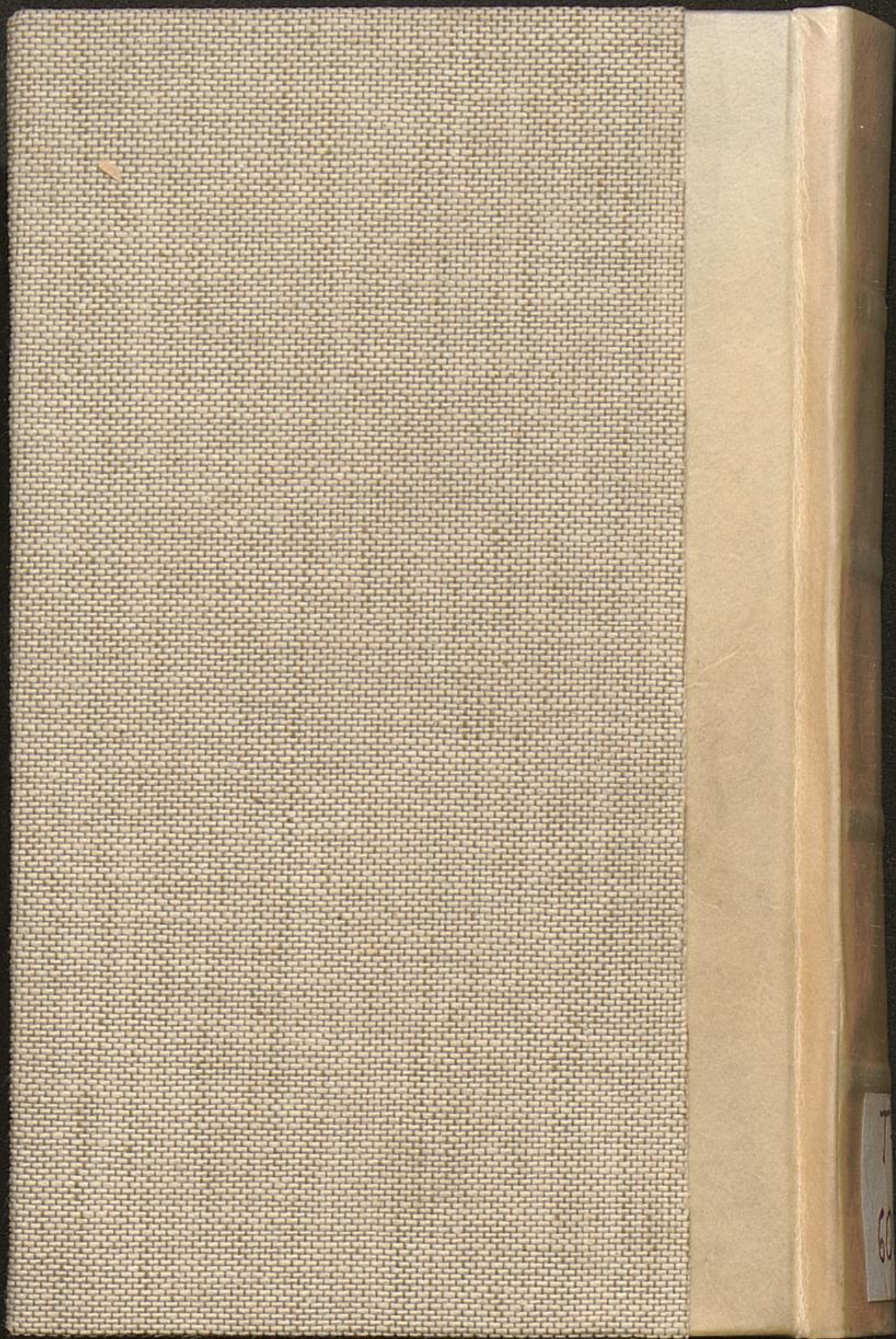

Th
6003